

MODTAGET

28 FEB. 2014

Advokat
Jens Andersen-Møller
Hans Broges Gade 2
8000 Aarhus C

J. nr. 023088-

UDSKRIFT

af

DOMBOGEN FOR VESTRE LANDSRET

DOM

afsagt den 27. februar 2014 af Vestre Landsrets 11. afdeling (dommerne Bjerg Hansen, Thomas Jønler og Tine Sommer (kst.)) i ankesag

V.L.

D.

mod

Forsikring A/S

(advokat Jens Andersen-Møller, Aarhus)

og

Forsikring

(advokat Christina Neugebauer, København)

og

V.L.

D

mod

Advokatfirmaet /

Retten i Aalborg har den 16. juli 2010 afsagt dom i 1. instans (BS . og BS ')

Påstande mv.

For landsretten har appellanten, D, nedlagt følgende påstande i sagen V.L.

Indstævnte Forsikring A/S skal til hende betale 353.500 kr., subsidiært et mindre beløb, med procesrente fra den 5. november 1994.

Indstævnte Forsikring skal til hende betale 237.500 kr., subsidiært et mindre beløb, med procesrente fra den 24. august 1996.

D har i sagen V.L. nedlagt påstand om, at indstævnte Advokatfirmaet ved advokat til hende skal betale 591.000 kr., subsidiært et mindre beløb, med procesrente af 353.500 kr. fra den 5. november 1994 og af 237.500 kr. fra den 24. august 1996.

For landsretten har D ikke gentaget den mere subsidiære påstand for byretten om, at Forsikring A/S og Forsikring solidarisk skal betale 591.000 kr. med nærmere angivne renter.

Forsikring A/S har påstået stadfæstelse, subsidiært betaling af et mindre beløb, og således at det beløb, som selskabet måtte blive dømt til at betale, alene skal forrentes med procesrente fra en eventuel forværrings indtræden.

Forsikring har påstået stadfæstelse.

Advokatfirmaet ved advokat har påstået stadfæstelse.

D har fri proces uden retshjælpsdækning til begge ankesager.

Supplerende sagsfremstilling

Arbejdsskadestyrelsens udtalelse vedrørende vurderingen af méngrad til 5 % og tabet af erhvervsevne til mindre end 15 %, der er omtalt i byrettens dom side 9-10, er dateret den 2.

december 1996.

Der har under ankesagen været fremlagt en række yderligere breve fra Advokatfirmaet _____ til D _____ i perioden fra marts 1996 til januar 2002.

Det fremgår blandt andet heraf, at advokat _____ ved brev af 22. april 1999 til D _____ sendte udkast til breve til _____ Forsikring A/S og _____ Forsikring _____, og at advokaten anmodede D _____ om at kontakte hende med henblik på drøftelse heraf. Disse udkast blev med nogle korrektioner sendt til forsikringsselskaberne ved advokatkontorets breve af 12. maj 1999, der er omtalt i byrettens dom side 21-22.

Ved brev af 17. november 1999 sendte advokat _____ en kopi af _____ Forsikring A/S' brev af 13. november 1999 til D _____

I brev af 7. april 2000 forespurgte advokat _____ D _____ om sagen skulle forelægges for _____ Forsikring A/S på ny, eller om der skulle ansøges om fri proces. Ved brev af 8. juni 2000 sendte advokaten udkast til ansøgning om fri proces til Nordjylland Statsamt til D _____, der blev anmodet om at gennemlæse ansøgningen og kontakte hende til en drøftelse af ansøgningen, "således at denne kan udfyldes korrekt."

Advokat _____ skrev til _____ Forsikring A/S ved brev af 5. december 2000, hvori var vedlagt kopi af slutstatus fra Vesthimmerland Rygcenter og kopi af brev af 16. november 2000 fra Farsø Sygehus. Det blev oplyst, at D _____ var sygemeldt, og at hun fra Brovst Kommune havde fået besked om, at hun nu skulle i arbejdsprøvning. Advokaten tog forbehold for yderligere erstatning og anmodede om forsikringsselskabets kommentarer til det, der var anført.

_____ Forsikring A/S besvarede denne henvendelse ved brev af 28. december 2000 og oplyste blandt andet, at "...sagen er afsluttet, og som vi har meddelt Dem den 13.11.1999 ingen forværring af Deres klients gener, siden sidste afgørelse. Derfor er vi uden interesse i, at Deres klient påny er sygemeldt..."

Ved brev af 20. juli 2001 ansøgte advokat _____ statsamtet om fri proces med henblik på at anlægge sag mod _____ Forsikring A/S med påstand om, at der var et erhvervsevnetab på minimum 25 %. Advokatfirmaet rykkede statsamtet for en stillingtagen til ansøgningen bl.a. ved brev af 9. januar 2002.

Statsamtet meddelte afslag på ansøgningen den 16. januar 2002. I begrundelsen for afgørelsen anførte statsamtet for det første, at det skønnedes, at hun ikke kunne bevise, at betingelserne for genoptagelse af sagen efter erstatningsansvarslovens § 11 var opfyldt. For det andet fandt statsamtet på det foreliggende grundlag, at D _____ ikke kunne bevise, at hun var påført et erhvervsevnetab på minimum 25 % som følge af trafikulykken den 5. november 1994.

Den 6. august 2002 ansøgte D _____ advokat på ny om fri proces, og statsamtet imødekom som anført i byrettens dom ansøgningen den 1. december 2002.

Retslægerådet har den 22. marts 2012 besvaret nogle yderligere spørgsmål således:

”Spørgsmål 18:

Retslægerådet bedes også i tilslutning til besvarelse af spørgsmål A supplerende redegøre for, hvornår symptomer, som kan henføres til de i sagen omhandlede to færdselsuheld, viste sig;

I tilknytning hertil bedes Retslægerådet oplyse, hvilke symptomer, der viste sig efter speciallægeundersøgelsen den 15. februar 1996, herunder oplyse, hvornår disse konkrete symptomer viste sig?

Spørgsmål 19:

Retslægerådet bedes oplyse, hvilke konkrete symptomer/følger/diagnoser, der havde vist sig inden den 2. december 1996, og hvilke symptomer der viste sig efter den 2. december 1996, herunder oplyse hvornår disse konkrete symptomer viste sig?

Spørgsmål 20:

Retslægerådet bedes oplyse, hvilke konkrete symptomer/følger/diagnoser, der havde vist sig inden den 5. november 1999, og hvilke symptomer der viste sig efter den 5. november 1999, herunder oplyse hvornår disse konkrete symptomer viste sig?

Spørgsmål 21:

Retslægerådet bedes oplyse hvilke konkrete symptomer/følger/diagnoser, der havde vist sig inden den 24. august 2001, og hvilke symptomer der viste sig efter den 24. august 2001, herunder oplyse hvornår disse konkrete symptomer viste sig?

Ad spørgsmål 18-21:

Symptomer/smerter fra højre ben har vekslende været til stede siden færdselsuheldet den 05.11.94 og må opfattes som følger til bækken og lårbensbruddet. Har ligeledes haft let styringsbesvær af højre hånd, som må opfattes som følger efter en mindre blødning i hjernen og brud på højre kraveben ved færdselsuheldet den 05.11.94.

Der er videre beskrevet træthæd den 01.08.95 og depression den 12.08.96 samt gener fra arrene før ulykkestilfælde nummer 2.

Hovedpine og nakkesmerter er beskrevet den 24.09.96 som en følge af færdselsuheldet den 24.08.96. Nakke- og lændesmerter som følge af færdselsuheldet den 24.08.96 er beskrevet i speciallægeerklæring den 12.08.97, hvor også hukommelsesbesvær, træthed og humørsvingninger nævnes.

Smerter fra venstre knæ er beskrevet den 20.10.97. Nedsat hørelse beskrives i speciallægeerklæring 19.12.97. Smerter i ryg og skuldre er endvidere beskrevet den 24.02.99.

Søvnbesvær er beskrevet den 03.12.02 og i 2006 beskrives svimmelhed, dårlig balance og faldtendens.

Spørgsmål 22:

Under henvisning til Retslægerådets besvarelse af spørgsmål B bedes rådet oplyse, hvilke symptomer/gener der er omfattet af "de kognitive gener" (postcommotionelt syndrom), som ifølge Retslægerådet først viste sig i begyndelsen af 1997?

Spørgsmål 23:

Under henvisning til Retslægerådets besvarelse af spørgsmål B, bedes rådet oplyse, om følgerne efter hjernerystelsen er a) lette, b) middelsvære, c) svære, d) meget svære?

Ad spørgsmål 22-23:

Sagsøger har klaget over hukommelses- og koncentrationsbesvær, men der er ikke ved neurologisk vurdering den 30.05.95, ved neurologisk speciallægeundersøgelse den 13.05.04 eller ved psykiatrisk speciallægeundersøgelse den 25.09.06 påvist sikre kognitive forstyrrelser.

Sagsøger har været udsat for et svært hovedtraume med blødning i hjernen og længerevarende respiratorbehandling, hvilket kan medføre kognitive senfølger, men der foreligger ingen nyere neuropsykologisk undersøgelse til vurdering af dette.

Spørgsmål 24:

Under henvisning til Retslægerådets besvarelse af spørgsmål D bedes rådet oplyse, om der senere end i 2006 blev påvist organisk skade som følge af kvæstelserne i hjernen eller som følge af ulykken i 1994 i øvrigt?

Nej.

Spørgsmål 25:

Under henvisning til Retslægerådets besvarelse af spørgsmål 8 bedes rådet oplyse, hvornår man påviste synlige følger efter hjernekvæstelsen.

Blødning i hjernen som følge af hjernekvæstelsen ved færdselsuheldet den 05.11.94 blev påvist ved CT-scanning den 05.11.94.

Spørgsmål 26:

Under henvisning til Retslægerådets besvarelse af spørgsmål 13 bedes Retslægerådet oplyse, om der er oplysninger, der taler henholdsvis for og imod, at smerterne i forbindelse med coitus kan være en følge af bækkenbruddet? Retslægerådet bedes i den forbindelse oplyse, hvornår der opstod smerter i forbindelse med coitus.

Mekaniske forandringer i knogler og bløddele omkring bækkenpartiet kan medføre smerter ved coitus. Der er ikke i den konkrete sag beskrevet smerter ved coitus i en tidsmæssig sammenhæng, der sandsynliggør, at de er en følge af færdselsuheldet den 05.11.94.”

Advokatrådets Responsumudvalg har den 25. april 2013 besvaret nogle spørgsmål således:

”Spørgsmål 1

Idet der henvises til udvalgets besvarelse af spørgsmål 1 i FED 2007.246V, anmodes Responsumudvalget venligst om at oplyse, om en advokat, som rådgiver en klient i en erstatningssag om personskade efter den gamle erstatningsansvarslov af 1984, herunder den tidligere formulering og retsvirkning af dagældende erstatningsansvarslov § 11, i forbindelse med sin bistand, skal rådgive om mulighederne, herunder om retsvirkningerne af, henholdsvis at afslutte eller ikke afslutte en sag?

Såfremt spørgsmålet besvares bekræftende, anmodes responsumudvalget om at oplyse, på hvilket tidspunkt i løbet af advokatens behandling af sagen den pågældende rådgivning skal ydes?

Spørgsmål 2

Responsumudvalget bedes venligst oplyse, om en advokat som rådgiver en klient i en erstatningssag om personskade i forbindelse med opgørelsen/vurderingen af erhvervsnetsabsprocenten, skal rådgive om forældelsesreglerne, herunder om eventuelle forældelsesfrister og retsvirkningerne af disse?

Såfremt spørgsmålet besvares bekræftende, anmodes responsumudvalget om at oplyse, på hvilket tidspunkt i løbet af advokatens behandling af sagen den pågældende rådgivning skal ydes?

Spørgsmål 3

3.1. Responsumudvalget anmodes venligst om at oplyse, om det er i overensstemmelse med god advokatskik, at en advokat afslutter af en sag uden at meddele sagens parter, herunder særligt sin klient, at sagen er afsluttet? (med ”afsluttet” forstås, at advokaten vurderer, at der ikke bør foretages yderligere i sagen, herunder uden klientens accept beslutter, at der ikke kan/skal rejses yderligere erstatningskrav).

3.2. Herunder anmodes Responsumudvalget om at oplyse, om det er i overensstemmelse med god advokatskik, hvis en advokat afslutter en sag, som klienten ønsker at forfølge, uden at oplyse klienten herom?

3.3. Responsumudvalget anmodes venligst om at oplyse, om det er i overensstemmelse med god advokatskik jf. bl.a. pkt. 3.1.3.1., hvis en advokat afslutter af en personskadesag uden at vejlede klienten om retsvirkningerne af denne afslutning, og uden at vejlede om klientens mulighed for at søge anden juridisk bistand?

3.4. Responsumudvalget anmodes venligst om at oplyse, om det er i overensstemmelse med god advokatskik, at en advokat udtræder af en sag uden at meddele sagens parter, herunder særligt sin klient, at sagen er afsluttet?

3.5. Herunder anmodes Responsumudvalget om at oplyse, om det er i overensstemmelse med god advokatskik, hvis en advokat udtræder af en sag, som klienten ønsker at forfølge, uden at oplyse klienten herom?

3.6. Responsumudvalget anmodes venligst om at oplyse, om det er i overensstemmelse med god advokatskik jf. bl.a. pkt. 3.1.3.1., hvis en advokat udtræder af en personskadesag uden at vejlede klienten om retsvirkningen af denne udtræden, og uden at vejlede om klientens mulighed for at søge anden juridisk bistand?

Spørgsmål 4

4.1. Responsumudvalget anmodes venligst om at oplyse, om det er i overensstemmelse med god advokatskik at undlade rettidigt at stævne i en uafsluttet sag, forudsat det lægges til grund, at klienten ønsker at forfølge yderligere krav i sagen?

4.2. Har det ved besvarelsen af spørgsmålet betydning, om advokaten har anmodet klienten om at indbetale retsafgift til anlæggelse af retssag, og at klienten har indbetalt denne til advokaten?

4.3. Har det ved besvarelsen af spørgsmål 4.1. betydning, hvis det lægges til grund, at der kunne have været meddelt fri proces til sagens anlæg?

Spørgsmål 5

5.1. Responsumudvalget anmodes om at oplyse, om det er i overensstemmelse med god advokatskik, hvis en advokat, der ansøger om fri proces til genoptagelse af en erstatningssag efter § 11 i den tidligere erstatningsansvarslov, ikke tillige ansøger om fri proces til sagens fortsættelse ved domstolene med henblik på en prøvelse af Arbejdsskadestyrelsens oprindelige vejledende udtalelse. Det skal ved besvarelsen lægges til grund, at betingelserne for fri proces til sidstnævnte forhold var opfyldt.

5.2. Responsumudvalget anmodes venligst om at oplyse, om det er i overensstemmelse med god advokatskik jf. bl.a. pkt. 3.3.2., hvis en advokat undlader at vejlede om evt. mulighed for forsikringsdækket retshjælp, hvis det lægges til grund, at der er vejledt om fri proces? Og hvis det lægges til grund, at der ikke er vejledt om fri proces?

Spørgsmål 6

Advokatrådets Responsumudvalg anmodes venligst om at oplyse, om der påhviler en advokat en særlig rådgivningsforpligtelse over for klienten, hvis klienten som følge af en hjerneskade har kognitive gener i form af hukommelses- og koncentrationsbesvær?

Spørgsmål 7

Advokatrådets Responsumudvalg anmodes venligst om at oplyse, om det er i overensstemmelse med god advokatskik ikke at forsøge at indgå en suspensionsaftale i en personskadesag, inden der er forløbet mere end 5 år fra skadestidspunktet?

Spørgsmål 8

Advokatrådets Responsumudvalg anmodes venligst om at oplyse, hvornår advokaten seneste iflg. reglerne om god advokatskik bør rådgive om forældelsesregler, herunder suspensionsmuligheden?

Spørgsmål 9

9.1. Idet der henvises til responsumudvalgets besvarelse af spørgsmål 1 i sagen FED2007.246V anmodes responsumudvalget om at oplyse, om rådgivningen vedrørende mulighederne for genoptagelse i.h.t. dagældende erstatningsansvarslovens § 11 (lov nr. 228 af 23. maj 1984 om erstatningsansvar) skal foretages på tidspunktet for afslutningen af sagen?

9.2. Hvornår bør der i sagens forløb ske rådgivning om retsvirkningerne af dagældende erstatningsansvarslov § 11 til en skadelidt i en personskadesag?

Sagen er behandlet på et møde i Responsumudvalget, der herefter udtalte:

Ad spørgsmål 1

Det vil efter udvalgets opfattelse være i strid med god advokatskik ikke at rådgive en klient om mulighederne for og retsvirkningerne i henhold til den tidligere erstatningsansvarslov af henholdsvis at afslutte og ikke afslutte en sag.

Rådgivningen skal ydes i rimelig tid, inden sagen vil kunne anses for afsluttet.

Ad spørgsmål 2

Det vil efter udvalgets opfattelse være i strid med god advokatskik ikke at rådgive en klient om forældelsesreglerne, herunder frister for og retsvirkningerne af forældelse.

Rådgivningen skal ydes i rimelig tid inden sagen vil kunne anses for forældet.

Ad spørgsmål 3

3.1. Dette vil være i strid med god advokatskik.

3.2. Dette vil være i strid med god advokatskik.

3.3. Dette vil være i strid med god advokatskik.

3.4. Dette vil være i strid med god advokatskik.

3.5. Dette vil være i strid med god advokatskik.

3.6. Dette vil være i strid med god advokatskik.

Ad spørgsmål 4

4.1. Dette vil efter udvalgets opfattelse være i strid med god advokatskik under forudsætning af, at klienten fastholder sit ønske efter at være rådgivet om de praktiske og økonomiske konsekvenser af et sagsanlæg samt om nødvendigt indbetaler retsafgift og depositum.

4.2 og 3. Der henvises til besvarelsen af forrige spørgsmål.

Ad spørgsmål 5

5.1. Dette vil efter udvalgets opfattelse være i strid med god advokatskik.

5.2-3. Det vil efter udvalgets opfattelse under begge forudsætninger være i strid med god advokatskik.

Ad spørgsmål 6

Efter udvalgets opfattelse skal rådgivningens omfang og form tilpasses den enkelte klients forudsætninger.

Ad spørgsmål 7

Dette vil efter udvalgets opfattelse være i strid med god advokatskik under forudsætning af, at der efter drøftelse med klienten findes at være behov for det.

Ad spørgsmål 8

Der henvises til besvarelsen af spørgsmål 1 og 2.

Ad spørgsmål 9

9.1-2 Der henvises til besvarelsen af spørgsmål 1.”

Forklaringer

D, _____ og advokat _____ har afgivet supplerende forklaring for landsretten. Der er endvidere afgivet forklaring af advokat _____

D _____ har supplerende forklaret, at hun har fået det meget værre, siden hun afgav forklaring for byretten. Hendes egen læge, der stadig er Leif Rønnow Nielsen, kan ikke hjælpe hende længere. Hans eneste mulighed er at udskrive medicin, og det har hun ikke råd til at betale. De sidste par år har hun derfor ikke været ved lægen.

Ej har supplerende forklaret, at D vist nok havde et arbejde mellem de to færdselsuheld, og det gjorde det vanskeligt at føre bevis for, at der forelå et erhvervs-evnetab på mere end 15 %. Han vurderede, at der var stor risiko for at tabe en retssag, og derfor var der også en stor økonomisk risiko for D ved at føre sagen, hvis hun ikke havde fri proces. De to uheld greb ind i hinanden med hensyn til de gener, som D havde, og det gjorde det også vanskeligt at vurdere mulighederne for at få medhold i en retssag. Han har ved sin bedømmelse også tillagt det betydning, at Arbejdsskadestyrelsens vurderinger stemte godt overens med de lægelige oplysninger. Han informerede D om sin opfattelse af mulighederne for at kunne få medhold ved en retssag. Var der ikke bevilget fri proces, ville han ikke have anbefalet, at der blev anlagt sag. Havde D ønsket, at der skulle anlægges sag, selv om der ikke var bevilget fri proces, ville han nok have anbefalet, at hun fandt en anden advokat. Fra 1994 til 1996 var korrespondancen og forhandlingerne med Forsikring ikke afsluttet. Der var derfor ikke i denne periode overvejelser om at anlægge retssag. Inden han traf den endelige konklusion om, at det var meget tvivlsomt, om man kunne få medhold i en retssag over for forsikringsselskaberne, kan speciallægeerklæringen fra den 11. marts 1998 fra speciallæge Glen Gorm Rasmussen meget vel være fremkommet. Da der blev bevilget fri proces, valgte de at anlægge retssagen. D tilstand var også blevet værre og værre gennem årene, men det var vanskeligt at afgøre hvilke skader, der skulle henføres til den ene eller anden skade. Der var derfor behov for at anlægge retssagen mod begge forsikringsselskaber. Der kom nye erklæringer, og de viste forværringer. Det var ikke en bestemt lægeerklæring, der førte til beslutningen om at anlægge sagen, men en samlet vurdering af alt det materiale, der forelå.

Når der gik et stykke tid mellem lægeerklæringerne og ansøgningen om fri proces, skyldtes det nok, at de vurderede, at der var nyt i sagen. Det var ikke, fordi de specifikt havde et ønske om, at der skulle ske genoptagelse efter den dagældende erstatningsansvarslovs § 11. Da Forsikring accepterede at betale for, at der blev indhentet nye lægeerklæringer, opfattede han det således, at sagen over for forsikringsselskabet ikke var helt lukket. Bemærkningen i hans brev af 25. maj 2004 til D, nuværende advokat om, at "Sagen har været afsluttet...", er nok en lidt uklar formulering, idet sagen over for Forsikring efter hans opfattelse ikke var afsluttet. D kontaktede ham bekendt ikke hans kontor og meddelte, at hun ikke ønskede sagen afsluttet. Han mener heller ikke, at hun havde bemærkninger til det, som advokat skrev i brevet af 12. maj 1999. Han deltog vist i et møde, hvor advokatfuldmægtig

tog sig af behandlingen af sagen. De holdt et møde med D _____, hvor risikoen ved et sagsanlæg blev drøftet. Mødet fandt vist sted i forbindelse med, at der blev meddelt fri proces.

_____ har forklaret, at hun var ansat i advokatfirmaet _____ fra maj 1996 til november 2001. Efter fast rutine på kontoret fik D _____ kopi af alle de breve, der blev modtaget og afsendt fra kontoret om hendes sag. Vidnet foretog sig ikke noget i sagerne over for forsikringsselskaberne og andre, før det var vendt med D _____.

_____ Det var efter aftale med hende, at vidnet skrev til _____, Forsikring den 17. september 1997, at den tilkendte erstatning var for lav, men at vidnet som anført i brevet dog ville afvente sagen mod _____ Forsikring, idet hun samtidig tog forbehold om at anlægge sag mod _____ Forsikring om forhøjelse af erstatningen. Brevene af 12. maj 1999 til forsikringsselskaberne blev sendt efter aftale og forudgående drøftelse med D _____

_____ og de håndskrevne rettelser påført udkastene af 22. april 1999 blev til på baggrund af disse drøftelser. D _____ valgte efter råd fra vidnet i maj 1999 at acceptere Arbejdsskadestyrelsens vejledende udtalelse af 4. november 1998 om en méngrad på 8 % efter ulykken den 24. august 1996. Der skulle efter vidnets opfattelse en noget højere méngrad til, for at der var udsigt til, at det ville blive vurderet, at erhvervsevnetabet var nedsat med 15 % eller derover. Hun anså det som meget vanskeligt at kunne komme frem til det resultat, navnlig da D _____ på dette tidspunkt var kommet i arbejde på fuld tid.

Hun husker ikke, hvorfor der ikke blev ansøgt om fri proces i perioden, efter at hun sendte brevet af 7. april 2000 herom til D _____, men det kan skyldes, at D _____

_____ i denne periode var i gang med forskellige forløb, herunder ved Vesthimmerlands Rygcenter. Vidnet mente, at der på det tidspunkt ikke var udsigt til, at der kunne blive tale om ændring af Arbejdsskadestyrelsens vurderinger om méngrader på henholdsvis 5 og 8 % for de to ulykkestilfælde. Baggrunden for henvendelsen af 5. december 2000 til _____ Forsikring var, at D _____ ønskede, at der skulle ske noget efter forløbet med fleksjob, men hun havde ikke økonomisk mulighed for at føre retssag, hvis der ikke blev bevilget hende fri proces. Det var fortsat vidnets vurdering, at der ikke var udsigt til en ændring af méngraderne, og at der derfor var begrænsede muligheder for at få medhold i en sag mod forsikringsselskaberne. Det er blevet tilkendegivet over for D _____ i forbindelse med flere møder.

Hun har på et tidspunkt omtalt reglen i den dagældende erstatningsansvarslovs § 11 for under visse betingelser at kunne få genoptaget sagen, og hun har i den forbindelse nævnt, at betingelsen var, at der skulle foreligge en væsentlig forværring af D
helbredstilstand. Hun kan ikke forklare, hvorfor Forsikring i brevet af 29. august 1997 omtalte, at der ikke var grundlag for genoptagelse. Sagen var over for forsikringsselskabet ikke afsluttet på dette tidspunkt, og allerede derfor havde hun ikke overvejet genoptagelse. Hun husker ikke, om hun i forbindelse med drøftelserne af de udkast til breve, der blev sendt til D den 22. april 1999, omtalte erstatningsansvarslovens § 11, eller om hun vejledte hende herom på dette tidspunkt. Hun havde flere gange før det tidspunkt talt med D om betingelserne for genoptagelse efter § 11. Vidnet vidste ikke, om sagen over for Forsikring var afsluttet eller ej. Det var under alle omstændigheder en svær sag, da D havde været i arbejde to gange. Hun husker ikke, om hun talte om forældelse med D i 1999, eller om en frist herom blevet noteret på sagen. Der blev ikke talt med Forsikring om en suspensionsaftale.

Hun havde ikke kendskab til erklæringen af 8. oktober 1999 fra speciallæge Preben Lass, før hun modtog en kopi heraf fra Forsikring. Denne erklæring gav ikke anledning til en ændret vurdering af sagen fra hendes side. Meningen med forelæggelsen for Forsikring, som hun omtaler i brevet af 7. april 2000, var at få forsikringsselskabet til at "tage sagen" uden en retssag. Som hun husker det i dag, har hun ikke på noget tidspunkt været af den opfattelse, at sagen var afsluttet over for forsikringsselskabet. Uanset indholdet af Forsikrings breve af 27. januar og 5. marts 1997 har hun ikke opfattet sagen som afsluttet, men hun kan godt se, at det kunne være nærliggende at antage, at forsikringsselskabet har ment, at det var tilfældet. Hun ved ikke, om hun havde erstatningsansvarslovens § 11 i tankerne, da hun skrev brevet af 12. maj 1999 til Forsikring.

D fulgte gennem årene med i sin sag, og det er vidnets indtryk, at hun forstod, hvad der foregik i sagen. Der var efter vidnets opfattelse ikke noget i sagen, der gav D anledning til at tro, at den ikke var afsluttet over for Forsikring. D var bekendt med, hvad afslutningen betød, herunder havde hun gennem det, som vidnet havde forklaret hende, fået kendskab til de særlige betingelser for genoptagelse efter § 11. D har heller ikke på noget tidspunkt protesteret mod, at sagen blev afsluttet.

Anbringender

Parterne har i det væsentlige gentaget deres anbringender for byretten og har procederet i overensstemmelse hermed.

Forsikring A/S har vedrørende den størrelsesmæssige opgørelse af D
- krav ikke bestridt årslønnens størrelse, hvorimod erhvervsevnetabsprocenten fortsat bestrides.

Retsgrundlaget

I forarbejderne til den dagældende § 11 i erstatningsansvarsloven er følgende anført i de specielle bemærkninger til bestemmelsen (Folketingstidende 1983-84 (2. samling), Tillæg A, spalte 97 og 98):

”Efter forslaget kan en afsluttet sag om godtgørelse for varigt mén eller erstatning for erhvervsevnetab på skadelidtes begæring genoptages, hvis der indtræder uforudsete ændringer i skadelidtes helbredstilstand, således at skadelidtes méngrad eller erhvervsevnetabsprocent må antages at være væsentlig højere end først antaget. Ved genoptagelse af sagen kan spørgsmålet om méngraden og erhvervsevnetabsprocenten igen begæres forelagt for sikringsstyrelsen efter bestemmelsen i § 10. Det kræves efter bestemmelsen, at erstatningssagen skal være afsluttet, d.v.s. afgjort ved endelig dom eller ved aftale mellem parterne. Der gives kun adgang til genoptagelse på skadelidtes begæring, og det kræves, at méngraden eller erhvervsevnetabsprocenten må antages at være væsentlig højere end først antaget. Det er ikke hensigten med forslaget at udelukke den adgang til genoptagelse efter anmodning fra skadevolderen eller skadelidte i særlige tilfælde, som antages at bestå efter almindelige processuelle regler. Som eksempel kan nævnes tilfælde, hvor der er givet urigtige oplysninger af væsentlig betydning for sagen. Det er imidlertid ikke muligt at genoptage sagen på begæring af skadevolderen, fordi det senere viser sig, at skadelidtes helbredstilstand er blevet bedre.

Genoptagelse efter forslaget er som nævnt betinget af uforudsete ændringer i skadelidtes helbredstilstand. Hvis erhvervsevnetabsprocenten herefter må antages at være højere end først antaget, men hvor dette ikke skyldes ændringer i helbredstilstanden, kan sagen efter bestemmelsen ikke genoptages.

Erstatningslovudvalget havde ikke foreslået særlige genoptagelsesregler. Udvalget fandt, at den nuværende praksis er tilfredsstillende. Efter gældende praksis kan erstatningsspørgsmålet genoptages efter skadelidtes begæring, hvis der foreligger væsentligt ændrede og upåregnelige forhold, se betænkning III, side 212-214.

Justitsministeriet er i det væsentlige enig med udvalget. Da bedømmelsen af erhvervsevnetabsprocenten er forbundet med et betydeligt skønselement, vil der imidlertid ikke sjældent senere kunne rejses spørgsmål om, hvorvidt der er grundlag for en forhøjelse af denne procent. For at undgå et betydeligt antal sager om genoptagelse har man derfor fundet det ønskeligt, at det alene er ændringer i skadelidtes helbredstilstand, der kan begrunde genoptagelse. I det omfang der foreligger en sådan ændring, er der med bestemmelsen imidlertid ikke tilsigtet nogen ændring af den hidtidige praksis vedrørende genoptagelse”.

Landsrettens begrundelse og resultat

Forsikring A/S

Ved færdselsuheldet den 5. november 1994 blev D påført meget alvorlige skader, herunder et svært hovedtraume med blødning i hjernen, brud på skambenet, midtskafthbrud i højre lårben med forskydning, brud på højre kraveben og breddeøgning centralt i brysthulen.

Det tiltrædes også efter bevisførelsen for landsretten med samme begrundelse, som byretten har anført, at D i et tidsrum på i hvert fald mere end 5 år før sagens anlæg har været bekendt med de faktiske omstændigheder, der begrunder hendes oprindelige erstatningskrav mod forsikringsselskabet, og at kravet derfor er forældet, jf. § 2 i forældelsesloven af 1908. Det tiltrædes endvidere, at der ikke foreligger forhold, der har kunnet begrunde suspension af forældelsesfristen.

Ved brev af 25. marts 1996 meddelte Forsikring A/S, at forsikringsselskabets læge havde vurderet de varige mén til 15 %, og det blev anført, at eventuel forelæggelse for Arbejdsskadestyrelsen ville indebære, at udtalelsen herfra ville blive lagt til grund for erstatningsberegningen. Ved brev af 23. maj 1996 fastholdt forsikringsselskabet sit tilbud på 15 % mén, men vurderede erhvervsevnetabet til under 15 %. Ved brev af 27. januar 1997 meddelte Forsikring A/S, at selskabet ville følge Arbejdsskadestyrelsens afgørelse, ligesom selskabet afviste at betale såvel for yderligere lægeerklæringer som for yderligere afregning af de forskellige poster. Ved brev af 5. marts 1997 oplyste forsikringsselskabet igen, at selskabet ikke var indforstået med, at D skulle undersøges på ny under henvisning til, at sagen var afgjort i Arbejdsskadestyrelsen den 2. december 1996. Ved brev af 29. august 1997 meddelte Forsikring A/S, at der heller ikke på baggrund af den supplerende lægeerklæring var grundlag for genoptagelse.

Under disse omstændigheder tiltrædes det også efter bevisførelsen for landsretten, at det er lagt til grund, at sagen i forhold til forsikringsselskabet må anses for afsluttet i erstatningsansvarslovens § 11's forstand.

Det forhold, at D advokat også efter august 2007 fortsatte med at rette henvendelse til forsikringsselskabet, kan ikke føre til andet resultat, og selskabet har - i hvert fald under henvisning til brevet af 12. maj 1999 fra advokatfirmaet, hvorved forsikringsselskabet blev anmodet om at genoptage sagen - været berettiget til at anse sagen for afsluttet.

Det, der i øvrigt er anført af D, herunder om aftalelovens § 36, kan ikke føre til andet resultat.

Da sagen som anført er afsluttet, skal landsretten herefter tage stilling til, om betingelserne for genoptagelse er opfyldt. Genoptagelse efter den dagældende erstatningsansvarslovs § 11 er ifølge forarbejderne til bestemmelsen betinget af, at der er indtrådt uforudsete ændringer i skadelidtes helbredstilstand.

Retslægerrådet har i besvarelsen af spørgsmål 22 og 23 anført, at det i 1994 påførte hovedtraume og længerevarende respiratorbehandling kan medføre kognitive senfølger, men at der ikke foreligger nyere neuropsykologiske undersøgelser til vurdering af dette. I besvarelsen af spørgsmål 24 har Retslægerrådet endvidere udtalt, at der ikke senere end i 2006 blev påvist organisk skade som følge af kvæstelserne i hjernen eller som følge af ulykken i 1994 i øvrigt. Retslægerrådet har i besvarelsen af spørgsmål 25 udtalt, at blødning i hjernen som følge af hjernekvæstelsen ved færdselsuheldet den 5. november 1994 blev påvist ved CT-scanning den 5. november 1994. Arbejdsskadestyrelsen har i sin vejledende udtalelse af 11. maj 2009 bemærket, at der ikke er tale om en forværring i forhold til tidligere vurdering, men at méngraden for disse følger var værre end først antaget.

Herefter og i øvrigt af de grunde, som er anført af byretten, tiltræder landsretten, at betingelserne for genoptagelse efter den dagældende erstatningsansvarslovs § 11 ikke har været opfyldt.

Det tiltrædes derfor, at Forsikring A/S' påstand om frifindelse er taget til følge.

Forsikring

Ved færdselsuheldet den 24. august 1996 kom D til skade. Af de grunde, der er anført ovenfor vedrørende Forsikring A/S, finder landsretten, at kravet er forældet, jf. § 2 i forældelsesloven af 1908. Det tiltrædes herefter også, at der ikke foreligger forhold, der har kunnet begrunde suspension af forældelsesfristen.

Det er ubestridt, at sagen mellem Forsikring og D blev afsluttet ved advokatfirmaets brev af 12. maj 1999 til forsikringsselskabet.

Retslægerådet har udtalt i besvarelsen af spørgsmål I, at der ikke er holdepunkter for at fastslå, at der i tiden efter den 25. maj 1999 er indtruffet en uforudset forværring af de varige gener, der med sikkerhed kan henføres til færdselsuheldet den 24. august 1996. Arbejdsskadestyrelsen bemærker i sin vejledende udtalelse af 18. maj 2009 vedrørende dette færdselsuheld, at der med hensyn til de kognitive gener ikke er tale om en forværring i forhold til tidligere vurdering, ligesom forværringen af ryggenerne ikke findes at kunne henregnes til skaden. Herefter og i øvrigt med samme begrundelse, som er anført ovenfor vedrørende Forsikring A/S, har der heller ikke været grundlag for genoptagelse af sagen mod Forsikring.

Landsretten tiltræder herefter ligeledes, at Forsikring's påstand om frifindelse er taget til følge.

Advokatfirmaet

Arbejdsskadestyrelsens første udtalelser og de lægefaglige vurderinger fra speciallægerne Ole Fedders, Glen Gorm Rasmussen og Preben Lass forelå forud for det tidspunkt, hvor de oprindelige krav mod forsikringsselskaberne blev forældet. I perioden fra maj 2004 blev der tilvejebragt en række yderligere speciallægeerklæringer, og der foreligger fornyede udtalelser fra Arbejdsskadestyrelsen fra maj 2009.

På denne baggrund og af de grunde, der er anført af byretten, tiltrædes det, at det ikke er godtgjort, at advokatfirmaet har handlet ansvarspådragende, herunder ved ikke at anlægge retssag mod forsikringsselskaberne inden forældelsesfristens udløb eller ved at undlade på

et tidligere tidspunkt at rejse spørgsmålet om genoptagelse efter erstatningsansvarslovens § 11.

Det tiltrædes derfor, at advokatfirmaet er frifundet.

Landsretten stadfæster herefter i det hele byrettens dom.

Efter sagens udfald sammenholdt med parternes påstande skal statskassen betale sagsomkostninger for landsretten til Forsikring A/S med 150.000 kr., til . Forsikring A/S med 150.000 kr. og til Advokatfirmaet

 med 125.878 kr. Beløbene omfatter udgifter til advokatbistand, og for advokatfirmaets vedkommende tillige et beløb på 5.878 kr. vedrørende udgifter til bevisførelse. Der er medregnet moms i beløbene til forsikringsselskaberne, der i modsætning til advokatfirmaet ikke er momsregistrerede.

Landsretten har ved fastsættelsen af sagsomkostningerne på den ene side lagt vægt på sagernes økonomiske værdi. Der er på den anden side lagt vægt på sagernes omfang, herunder den meget betydelige forberedelse med en række tvister blandt andet om udformningen af spørgsmål til Retslægerådet samt varigheden af hovedforhandlingen.

Th i k e n d e s f o r r e t:

Byrettens dom stadfæstes.

Statskassen skal betale sagens omkostninger for landsretten til Forsikring A/S med 150.000 kr., til Forsikring med 150.000 kr. og til Advokatfirmaet med 125.878 kr.

Sagsomkostningerne forrentes efter rentelovens § 8 a.

Bjerg Hansen

Thomas Jønler

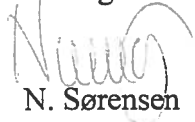
Tine Sommer
(kst.)

Udskriften udstedes uden betaling.

Udskriftens rigtighed bekræftes.

Vestre Landsret,

Viborg den 27. februar 2014

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'N. Sørensen', is written over a faint circular stamp.

N. Sørensen

retssekretær

Udskrift af dombogen

D O M

afsagt den 16. juli 2010 af Retten i Aalborg, 9. afdeling.

BS

D.

mod

Forsikring A/S

og

Forsikring .

BS

D.

mod

Advokatfirmaet

Under disse sager, der er behandlet samlet, har D.

nedlagt påstand om, at Forsikring A/S dømmes til at betale principalt 353.500 kr. med rente i henhold til erstatningsansvarsloven fra den 5. november 1994, subsidiært et skønsmæssigt fastsat mindre beløb med rente efter erstatningsansvarslovens § 16.

Endvidere har D overfor Forsikring nedlagt påstand om, at Forsikring dømmes til at betale principalt 237.500 kr. med rente efter erstatningsansvarslovens § 16 fra den 24. august 1996, subsidiært et skønsmæssigt fastsat mindre beløb med rente efter erstatningsansvarslovens § 16.

Endelig har D overfor Forsikring A/S og Forsikring nedlagt en mere subsidiær påstand om, at disse dømmes in solidum til at betale 591.000 kr. med rente efter erstatningsansvarslovens § 16, subsidiært et skønsmæssigt fastsat mindre beløb med rente efter erstatningsansvarslovens § 16.

Forsikring A/S har nedlagt påstand om frifindelse, subsidiært mod betaling af et mindre beløb end det påstævnte.

Forsikring har nedlagt påstand om frifindelse.

Dorte har overfor Advokatfirmaet

nedlagt påstand om, at disse dømmes til at betale principalt 591.000 kr. med rente efter erstatningsansvarslovens § 16 af 353.500 kr. fra den 5. november 1994 og rente efter erstatningsansvarslovens § 16 af 237.500 kr. fra den 24. august 1996, subsidiært et skønsmæssigt fastsat mindre beløb med rente efter erstatningsansvarslovens § 16.

Advokatfirmaet

har nedlagt påstand om frifindelse, subsidiært mod betaling af et mindre beløb end det påstævnte.

Der har under begge sager været meddelt D holt fri proces uden retshjælpsdækning.

Dommen er i medfør af retsplejelovens § 218a, stk. 2 affattet uden fuldstændig sagsfremstilling.

Sagens omstændigheder er nærmere følgende:

Den 5. november 1994 kom D. til skade i forbindelse med et færdselsuheld, hvor der skete et frontalt sammenstød mellem to biler. Ved færdselsuheldet blev D. slynget ud af bilen, hvorefter hun blev fundet bevidstløs på en skråning. Hun var bevidstløs ved ankomsten til Aalborg Sygehus, hvor hun lå i koma i 10 døgn på neurointensiv afdeling.

Af en journaludskrift af 21. marts 1995 fra Aalborg Sygehus fremgår, at der efter ambulant kontrol efter sygeforløbet blev konstateret, at der var en "ualmindelig god restitution efter svært kranie- og multitraume".

D. var på skadestidspunktet i gang med en 1-årig uddannelse som social- og sundhedshjælper, hvorunder hun oppebar elevløn.

Efter sin tilskadekomst ved færdselsuheldet rettede hun henvendelse til advokat med henblik på at opføre sit erstatningskrav overfor Forsikring A/S, senere Forsikring A/S og nu Forsikring A/S som ansvarsforsikrer for det skadevoldende køretøj.

Ved brev af 25. juli 1995 fremsendte advokat på vegne skadelidte D. et erstatningskrav til Forsikring vedrørende tabt arbejdsfortjeneste, erstatning i henhold til erstatningsansvarslovens § 2 samt svie og smerte.

Ved brev af 4. december 1995 anmodede Forsikring A/S om en nærmere dokumentation for blandt andet udbetalte sygedagpenge for at kunne tage stilling til kravet om tabt arbejdsfortjeneste.

Ved brev af 29. januar 1996 fremsendte advokat denne dokumentation til , hvor D. aktuelle krav vedrørende tabt arbejdsfortjeneste og krav i henhold til erstatningsansvarslovens § 2 samt godtgørelse for svie og smerte blev opgjort. Endvidere fremgår det af brevet, at en lægeerklæring fra D. egen læge var blevet udfærdiget i henhold til en slutattest og tidligere fremsendt til forsikringsselskabet, og at advokaten ville fremsende en speciallægeerklæring fra overlæge Ole Fedders, hvis skadelidtes helbredstilstand måtte være stationær, idet der herefter ville skulle tages

stilling til krav om godtgørelse for varigt mén og erhvervsevnetab.

Af den nævnte speciallægeerklæring af 15. februar 1996 fra overlæge Ole Fedders fremgår blandt andet:

"Aktuelle:

Den 5.11.94 var hun indblandet i en trafikulykke, hvor 2 biler stødte sammen. Hun blev slynget ud af bilen, blev fundet bevidstløs på en skråning. Blev indbragt til Aalborg sygehus, hvor hun ikke er vågnet op, hendes pupiller er store, men med lysreaktion. Hun bedøves og intuberes m.h.p. respiratorbehandling. Man konstaterer en højresidig claviculafractur (kravebensbrud), der er en løs højresidig femurfractur (brud på højre lårben). Der foretages CT-scanning af hjernen visende en lille blødning i venstre hjernehalvdel dybt, endv. findes ved rtg. af brystkassen tegn på højresidig claviculafractur med et par cm diastase. Rtg.us. af bækkenet viser brud i højre ossis pubis (skambenet) og endelig findes mistanke om en aortaruptur (skade på hovedpulsåren), idet der er bredt mediastinum. Der foretages en suppl. CT-scanning af brystkassen der bekræfter mistanken om aortalæsion.

Hun behandles med indlæggelse af trykmåler til måling af det intracranille tryk, endv. med sedation og i respirator.

Den 10.11. begynder man langsomt at vække hende. Der skønnes at være behov for lidt længere varende vejtrækningsstøtte, hvorfor hun tracheostomeres, endv. er bruddet i højre lårben operativt behandlet med marvsøm i de første dage efter indl. P.gr.a. aortarupturen planlægges operation af denne og den udføres 1½ uge efter indl. Ved denne operation indsyes karprotese.

Det samlede forløb går tilfredsstillende, rtg.kontrol af brystkassen er tilfredsstillende, rtg.kontrol af det højresidige lårbensbrud er tilfredsstillende og hun vågner yderligere langsomt op. Hun har som sin første erindring efter ulykken hukommelse fra den 6.12.1994, det sidste hun kan huske før ulykken er at hun gik ud til bilen.

Den 10.12.94 overflyttes hun til Brovst sygehus, hvor hun er indlagt en god uges tid før hun kan udskrives til hjemmet. Den første måneds tid efter udskrivelsen til hjemmet gik hun med krykkestokke p.gr.a. bækken- og højresidig lårbensbrud, herefter kunne hun klare at gå uden. Hun kom så til fysioterapeutisk

behandling som hun gik til frem til sidst i marts mdr. 1995.

I forløbet efter udskrivelsen har hun især haft gener fra en fornemmelse af at hun ikke har haft fuld kontrol over sin højre hånd, endv. har hun haft smerter fra højre hofte og knæregion. Alle generne har været aftagende. Hun har været til kontrol på neurokir.afd. 21.3.95. Forinden er der foretaget en kontrol CT-scanning af hjernen som viser at der er lidt brede basale cisterner, men herudover er der normale forhold. Der er i maj mdr. 95 gjort en neuropsykologisk vurdering som skønner at skadelidte er kommet sig forbavsende og fremtræder upåfaldende uden tegn på cerebrale funktionsforstyrrelser.

Hun er fortsat i kontakt med ortopæd.kir.amb., idet det er planlagt at hendes søm i højre lårben skal fjernes, man har overvejet i begyndelsen af dette år, men der er endnu ikke sket nogen indkaldelse og i øjeblikket vil man formodentlig afvente at hendes graviditet i hvert fald er afsluttet.

Hun føler at hun gradvist har fået det bedre i løbet af 1995. I dag anfører hun så følgende

Aktuelle klager:

1. Af og til, især hvis hun har belastet højre ben meget med at gå meget føler hun at der kan komme smerter i højre hofte-region. Disse smerter kan også udløses i kulde og fugt.
2. Hun har fortsat gener ved brugen af højre hånd som hun ikke føler hun har helt styr på. Hun skriver dog med højre hånd og kan dette.
3. Hendes højre ben er blevet en lille smule længere end det venstre og af denne grund bruger kun nu et indlæg på 1 cm i venstre hæl.

....

Funktionsniveau:

Anfører at der ikke i øjeblikket er nogen indskrænkninger hverken i hendes arbejdsfunktion el. i det hjemlige. Hertil kommer at hun altså nu er 25 uger henne i en graviditet.

...

Objektivt:

...

OE: Ledbevægeligheden er fri, kraften skønnes god og ens, tonus i armene er normal og trofikken ligeså. Der er

en let overvægt af de højresidige dybe reflekser i forhold til de venstresidige. Der er en højresidig knipserefleks, intet tilsv. på venstre side. Der fremkaldes ikke acromioclaviculærrefleks på nogen af siderne. Hun angiver normal følesans for berøring på begge arme. Der er palp. følger efter den højresidige claviculafractur, der er ingen smerte ved palp. Der er intet palp. abnormt i fossa supraclavicularis på nogen af siderne. Der er god radialispuls i begge arme. Der er normal og ens diadochokinese og stereognose.

Truncus: Der er et større skråstillet ar fra venstre side af ryggen langs ribbensretningen om mod forsiden af venstre side af brystkassen efter thoracotomi. Lidt føleforstyrrelse i og omkring arret som iøv. ses velhelet, men med nogen pigmentering som må skønnes at være en blivende kosmetisk gene. Der er ikke nogen smerte ved palp. langs arret, ej heller ved vejtrækning. Der er normal følesans på kroppen for berøring. Der er velhelet ar efter tracheostomi.

UE: Ledbevægeligheden i venstre ben er nat. Højre hofte flekteres en smule mindre end venstre, det drejer sig om 10-15 gr. Udaddrejning og indaddrejning i højre hofte mangler 15-20 gr. i at være på højde med den venstresidige. Der er i yderstillingerne specielt ved udadrotation smerte i højre hofte-region. Der er ikke nogen sideløshed el. skuffeløshed i knæene, der er ikke nogen ansamling. Der er velhelede ar på ydersiden ved højre hofte-region samt ned ved højre knæ efter operationen med marvsømning. Normal bevægelighed over fodled. Kraften i benene skønnes god og ens, tonus i benene er normal og trofikken ligeså. Højresidig patellar- og achillesrefleks fremkaldes livligere end på venstre side, der er dog ikke nogen udvidet refleksogen zone, der er ikke nogen klonus og der er normale og ens plantarreflekser. Udover føleændring omkring operationsarrene samt omkring og lidt under højre patella er der normal følesans på begge ben. Der er gode ens fodpuls.

Columna: Halshvirvelsøjlen med nat. krumning og fri bevægelighed uden smerter i yderstillingerne. Bryst- og lændehvirvelsøjlen er upåfaldende.

Gangen: Ses nat. Spænstig, ingen halten el. aflastning og

normalt medsving af armene. Overgang fra liggende til siddende og stående stilling foregår ubesværet ligesom hun klarer af- og påklædning uden problemer.

Resume:

24-årig kvinde som den 5.11.94 udsættes for alvorlig ulykkestilfælde, idet hun er med i en bil der kører sammen med en anden, og hun slynges ud af bilen og findes bevidstløs. Hun har pådraget sig en mindre venstresidig kontusionsblødning i hjernen, et højresidig kravebensbrud, ruptur på aorta, brud i højre os pubis samt højresidig femurfraktur.

Behandles med intubation og respirator samt intracranieel trykmåling. Højresidig lårbensbrud behandles operativt med marvsøm, efter ca. 1½ uge opereres hun for aortarupturen med en proteseindsættelse.

Vækkes gradvist og kan via hjemsygehuset udskrives til hjemmet 19.12.94.

Efterfølgende har hun gået til forskellig træningsbehandling, har været til kontrol dels på neurokir.afd. hvor forholdene er fundet tilfredsstillende incl. CT-scanning af hjernen, der er gjort en neuropsykologisk vurdering i maj mdr. 95, hvor man ikke har fundet tegn på cerebrale funktionsforstyrrelser. Hun går fortsat på ortopædisk ambulatorium m.h.p. at få fjernet marvsømmen muligvis i løbet af 1996. Hun har 8.1.96 genoptaget tidl. arbejde som hjemmehjælper, som hun udfører uden nogen former for skånefunktion. Hun er endv. blevet gravid og er i øjeblikket 25 uger henne i sin graviditet. Hun har fortsat gener specielt i form af smerter i højre hofte når hun har gået meget på højre ben el. hvis det er koldt el. fugtigt. Hun føler en vis styringsbesvær med sin højre hånd og hendes højre ben er blevet lidt længere end det venstre, hvilket har medført at hun har 1 cm indlæg i venstre hæl.

Diagnose:

Contusio cereberi seqv. - følger efter hjernekvæstelse med lille blødning i hjernen.

Fractura claviculae dxt. - højresidig kravebensbrud.

Laesio traumatica aorta thoracalis seqv. - følger efter delvis overrivning af hovedpulsåren.

Fractura pelvis seqv. - følger efter bækkenbrud.

Fractura corporis femoris dxt. seqv. - følger efter højresidig lårbensbrud.

Konklusion:

Undersøgtes tilstand må under indtryk af de meget alvorlige skader betragtes som særdeles tilfredsstillende, idet de aktuelle mén er beskedne.

Hendes tilstand må betragtes som blivende og de beskrevne gener er derfor at opfatte som varige mén.

Der er ikke i øjeblikket noget erhvervsevnetab."

Forsikring meddelte ved brev af 25. marts 1996 til advokat at forsikringsselskabet havde vurderet skadelidtes varige mén til 15 procent.

Det hedder herom nærmere i dette brev:

"Idet vi henviser til Deres klients tilskadekomst, kan vi oplyse, at vor læge har vurderet de varige mén til 15 %.

Efter lov om erstatningsansvar ydes der kr. 2920,00 pr. procent, hvorfor vi kan tilbyde følgende godtgørelse:

Méngodtgørelse	kr. 43800,00
----------------	--------------

Beløbet vil blive pålagt renter i henhold til erstatningsansvarsloven fra uheldsdato til betaling sker.

Vi beder Dem skriftligt meddele os, om Deres klient kan godkende vort tilbud.

Ifølge erstatningsansvarslovens §10 har såvel skadelidte som skadevolder mulighed for at bede Arbejdsskadestyrelsen komme med en udtalelse.

Forelægges spørgsmålet for Styrelsen, betyder dette, at der ses bort fra vor læges vurdering, og det vil så i almindelighed være Arbejdsskadestyrelsens udtalelse, som lægges til grund for erstatningsberegningen.

Hvad angår stationærdatoen mener vor lægekonsulent at denne er 6 måneder efter uheldet.

Det vil sige at vi godkender svie og smerte i 6 måneder samt tabt

arbejdsfortjeneste fra den 01.01.95 til den 05.05.95.

Såfremt De kan godkende vort tilbud, imødeser vi Deres erstatningsopgørelse indsendt ..."

Advokat rettede på baggrund heraf henvendelse til
med oplysning om, at skadelidte ikke umiddelbart kunne godkende tilbudet.

Ved brev af 23. maj 1996 fastholdt vurderingen af sagen. Det
hedder i dette brev til advokat nærmere:

"Deres brev af 14.05.1996 har jeg modtaget.

Herefter har jeg gennemgået sagen påny, og må fastholde vort tilbud på 15 % mén, erhvervsevnetabet til under 15 % samt stationærdatoen til 6 måneder efter uheldet.

Jeg beder Dem herefter meddele [om] Deres klient kan godkende vort tilbud.

I modsat fald kan sagen forelægges Arbejdsskadestyrelsen, men så vil vort tilbud bortfalde."

Den 24. august 1996 var D involveret i endnu et færdselsuheld, hvor hun pådrog sig en personskade.

Hun rejste krav overfor Forsikring der var ansvarsforsikrer for det skadevoldende køretøj.

Af en statusattest fra skadelidtes læge til fremgår blandt andet, at D kom under behandling ved lægen den 24. september 1996. Det fremgår videre, at hun efter lægens skøn ikke har været sengeliggende, men oppegående sygemeldt i perioden fra den 10. september 1996 til den 8. oktober 1996, hvor hun efter lægens vurdering måtte antages at kunne varetage sit arbejde fuldt ud. Endelig fremgår det, at skadelidte havde fået de sidste behandlinger ved en fysioterapeut omkring den 19. september 1996, og at der i attesten var taget et "forbehold for eventuelt senere tilbagefald".

Den 5. november 1996 fremkom Arbejdsskadestyrelsen med sin vejledende

udtalelse vedrørende sagen med
blandt andet:

Det hedder i denne udtalelse

"Vi er blevet bedt om en udtalelse om méngraden og erhvervsevnetabet efter erstatningsansvarslovens § 10 samt om stationærtidspunktet.

Der er i forbindelse med vores udtalelse om erhvervsevnetab ikke taget stilling til, om skadelidte er omfattet af erstatningsansvarslovens § 8.

På grundlag af de foreliggende oplysninger vurderer vi méngraden til 5 procent, jf. erstatningsansvarslovens § 4. Vi har lagt vægt på, at skadelidte har følger efter ulykken i form af let bevægenedsættelse i højre hofte, ar på hals og brystkasse samt protese i legemspulsåre.

Vi vurderer erhvervsevnetabet til mindre end 15 procent, jf. erstatningsansvarslovens § 5. Vi har lagt vægt på, at skadens begrænsede følger ikke i sig selv kan begrunde ændringer i arbejdssituationen i et sådant omfang, at erhvervsevnen kan anses for varigt nedsat med 15% eller derover.

Stationærtidspunktet er fastsat til 1. april 1995, hvor det primære behandlingsforløb afsluttes.

Stationærtidspunktet er det tidspunkt, hvor der efter relevant behandling i nogenlunde fortsættelse af ulykkestilfældet ikke kan forventes yderligere bedring.

For langvarige behandlingsforløb, der ofte strækker sig over flere år, indtræder stationærtidspunktet, når det primære behandlingsforløb er afsluttet."

På baggrund af denne udtalelse rettede advokat på vegne
skadelidte henvendelse til ved brev af 11. december 1996,
hvor det blandt andet hedder:

"Jeg har drøftet sagen med min klient, der ikke kan acceptere afgørelsen, dels på grund af stationærtidspunktet og dels på grund af, at méngraden er sat for lav.

Min klient har fortsat store problemer med sin højre hånd, idet hun ikke har fuld følelse i fingrene og taber ting, som hun holder i denne hånd. Endvidere generer hånden hende på den måde at

hun beskytter den og ubevidst bruger venstre arm til de ting som denne kan bruges til.

Vedrørende stationærtidspunkt bemærkes, at min klient var sygemeldt til den 8/1 1996 p.g.a. uheldet, og på denne baggrund må jeg derfor forlange tabt arbejdsfortjeneste indtil denne dato."

Ved brev af 9. januar 1997 fremsendte advokat _____ en opgørelse af skadelidtes krav til _____. Det hedder herom nærmere i brevet:

"Idet jeg henviser til mine breve ... samt telefonsamtale ... skal jeg herved på min klients vegne opføre min klients krav mod Dem således, idet jeg henviser til Arbejdsskadestyrelsens afgørelse, og idet jeg tager forbehold for at rejse en civil retssag, dels vedrørende stationærtidspunkt og dels vedrørende méngraden:

Méngrad 5% med forbehold for yderligere erstatning	kr. 14.600,00
Tabt arbejdsfortjeneste	kr. 4.708,68
Svie og smerte	<u>kr. 11.130,00</u>
....	kr. 30.438,68

Endvidere tages forbehold for renter m.v., ligesom der tages forbehold for min klients afbrudte uddannelse, idet min klient i forbindelse med ulykken fik afbrudt den uddannelse som hun var i gang med som social- og sundhedshjælper. Min klient skal igennem et nyt forløb for så vidt angår 24 uger, hvilket betyder, at min klient i den periode skal gå fra sin normale løn, der udgør ca. 14.000,00 kr. til uddannelsesydelse, der udgør ca. 11.000,00 kr. pr. måned, svarende til en mistet indtægt på mindst 18.000 kr., hvortil kommer udgifter til kørsel m.v.

Under henvisning til de tidligere nævnte breve hører jeg gerne Deres indstilling til en eventuel a'contoudlodning, ligesom jeg gerne hører om man vil være indstillet på at lade min klient undersøge påny af hensyn til at få fastslået dels stationærtidspunkt og dels får undersøgt, hvad der er årsag til min klients problemer med sin højre hånd."

Ved brev af 20. januar 1997 fra advokat _____ til _____ blev der taget forbehold for yderligere godtgørelse for svie og smerte. Det hedder i dette brev blandt andet:

"Idet jeg ... henviser til mit brev af den 9. ds., skal jeg herved på vegne D tage yderligere forbehold for svie og smerte, idet D tirsdag den 26. november 1996 blev indlagt på Farsø Sygehus med henblik på udtagelse af søm efter uheldet.

Jeg vedlægger kopi af brev vedrørende indkaldelse til Farsø Sygehus, ligesom jeg vedlægger erklæring om raskmelding, idet D der nu er gift tager forbehold for svie og smerte for denne periode.

Jeg vil snarest vende tilbage med oplysning om, hvor mange dage D har været sengeliggende.

D oplyser iøvrigt, at hun efter operationen har haft problemer med sit ben, herunder har hun problemer med at gå normalt, og hun halter en del, hvorfor jeg vil foreslå at også dette indgår i den ny lægeerklæring, som skal udarbejdes for D.

"

Ved brev af 27. januar 1997 afviste at betale for yderligere lægeerklæringer. Det hedder i dette brev til skadelidtes advokat blandt andet:

"Til Deres orientering skal jeg meddele, at jeg vil følge Arbejdsskadestyrelsens afgørelse.

Derfor kan jeg ikke acceptere at betale for yderligere lægeerklæringer.

Godtgørelse for svie og smerte er for perioden 05.11.1994 til 01.04.1995.

Ligeledes er tabt arbejdsfortjeneste for samme periode.

Af vore breve til Dem og Deres klient, fremgår det klart at beløbene der er fremsendt er á conto.

Dette beløb efter mine udbetalinger andrager kr. 67.000,00 samt rente, hvorfor der kan blive tale om tilbagebetaling af beløb.

Det fremsatte krav kan ikke godkendes, idet vi allerede har betalt difference mellem det som Deres klient muligvis kunne have tjent samt fik i sygedagpenge indtil stationærdatoen.

Endvidere har De selv valgt at opgøre kravet for forlængelse af uddannelse som tabt arbejdsfortjeneste og ikke i henhold til paragraf 1.

Som følge heraf kan der ikke blive tale om yderligere afregning af de forskellige poster."

Af et brev af 21. februar 1997 fra advokat _____ til _____ fremgår blandt andet:

"Idet jeg ... henviser til Deres brev af den 27/1 1997 samt tidligere korrespondance i sagen, skal jeg herved tillade mig at foreslå, at min klient kommer til en fornyet undersøgelse hos overlæge Ole Fedders, Aalborg.

Den fornyede undersøgelse skal ses på baggrund af, at min klient stadig har problemer med sin hånd, ligesom min klient har problemer med at gå efter at sømmet er fjernet fra benet.

Jeg hører gerne snarest fra Dem om De vil være indforstået med, at jeg retter henvendelse til overlæge Ole Fedders."

_____ besvarede denne henvendelse med et brev af 5. marts 1997, hvori det hedder:

"Deres brev af 21.02.1997 har jeg modtaget.

I den anledning skal jeg meddele, at jeg ikke er indforstået med at Deres klient bliver undersøgt påny, da sagen er afgjort i Arbejdsskadestyrelsen den 02.12.1996."

Ved brev af 26. marts 1997 til _____ meddelte advokat _____, at han på vegne skadelidte ville indhente en speciallægeerklæring hos overlæge Ole Fedders, og herefter på baggrund af denne erklæring indhente en ny udtalelse hos Arbejdsskadestyrelsen.

Af en mellemattest udfærdiget den 21. maj 1997 af skadelidtes læge til _____ vedrørende det andet færdselsuheld fremgår blandt andet, at D _____ havde været under behandling siden den 7. april 1997 som følge af ryg- og nakkesmerter. Det fremgår endvidere, at diagnosen er anført som whiplash-læsion, der er under behandling ved fysioterapeut, og at

skadelidte fortsat var sygemeldt.

Af en skrivelse af 9. juni 1997 fra skadelidtes læge til advokat fremgår blandt andet:

"Efter ulykken i 95 har hun mange gange klaget over hurtig træthæd. Er højrehåndet og siden ulykken har der været noget styringsbesvær af højre hånd, som hun har været mere usikker med. Der har ikke været smerter, men hun kan pludselig føle at højre hånd svigter, så hun taber ting ud af den. Har heller ikke så meget kraft i hånden og ved skrivning og lignende har hun svært ved at styre den, så kvaliteten af skriften er noget svingende og hurtig bliver mere svær at læse. På grund af at hun ofte mister grebet med højre hånd bruger hun også helst venstre, bl.a. ved løft af søn. Trods hun fik sømmet i højre lårben fjernet i efteråret 96, har hun fortsat vekslende, til tider stærke smerter i højre hofte, hvilket hæmmer gangfunktionen. Der er også en del med smerter i ryggen og nakke. Efter den første ulykke har hun også haft en del gener og smerter i venstre knæ, disse er dog taget til det sidste halve år, muligvis p.g.a. at hun belaster venstre ben mere, for at skåne højre. Har siden april 3 gange ugentlig gået til behandling ved fysioterapeut både for behandling af hofte, ryg og nakkesmerter. Har et langt ar rundt om hele venstre brysthalvdel efter operationen for legemspulsåren, men ingen særlige gener derfra.

Psyken har heller ikke haft det for godt efter den første ulykke der har været svingende humør og særlig sommeren 96 havde hun en længere depression, har tidligere altid været en glad og frisk pige. Det langvarige forløb og de stadige usikre fremtidsudsigter har også gjort hende noget selvusikker."

Om den fornyede speciallægeundersøgelse hos overlæge Ole Fedders hedder det i dennes erklæring af 12. august 1997 blandt andet:

"Aktuelt:

...

P.gr.a. generne fra sit højre lår og også tiltagende smertefulde gener fra venstre knæ er hun nu henvist til yderligere us. på Thisted sygehus, hvor ventetiden skulle være kortere end i Aalborg, idet egen læge mistænker venstresidig meniskskade. Hun har dog endnu ikke fået nogen tid for us. i Thisted.

Hun føler at tilstanden igennem de seneste måneder har været temmelig ensartet og angiver i dag følgende

Aktuelle klager:

1. Hun udvikler smerter i sin højre hofte og i højre lår når hun har belastet benet f.eks. hvis hun har gået rigeligt eller hvis hun har siddet for meget. Smerterne øges i kulde og fugt.
2. Hun føler fortsat at højre hånd er usikker og hun ikke har fuld styr på den og hun har tabt ting ud af højre hånd. Hun har derfor vænnet sig til at bruge venstre hånd til meget mere end tidl., men hun skriver dog fortsat med højre, men af og til hvis hun har skrevet meget eller er træt kan skriften være svært læselig.
3. Hun har smerter lokaliseret til indersiden af venstre knæ, hvis hun har gået for meget.
4. Hun har fortsat efter skaden i august 96 tendens til smerter i nakke og lænd specielt hvis hun har løftet en del, også disse gener er værre hvis det er kold og fugtigt.
5. Hun føler at hendes hukommelse er dårligere end tidl. Det hænder at hun glemmer ting, f.eks. aftaler eller indkøb hun er gået ud for at gøre.
6. Hun har svært ved at følge en samtale der foregår mellem flere mennesker.
7. Hun føler sig mere træt end tidl., men hendes søvnængde er uændret fra tidl.
8. Hun føler at hendes humør kan svinge fra at hun er i vældigt godt humør til hun er helt nede i kulkælderens. Hun føler specielt besvær med at holde humøret oppe, hvis ting går hende imod og der skal ikke længere så meget til og hun har svært ved at overskue tingene.

Funktionsniveau:

Går i øjeblikket sygemeldt fra arbejdet. Hun klarer alle hjemlige gøremål i huset, hvilket vil sige, at hun klarer madlavning samt indkøb og rengøring og hun klarer også at passe barnet på 14 md. fuldstændigt. I forbindelse med at familien har været igang med ombygning af huset, har hun også været i stand til at hjælpe med at male noget. Tungere havearbejde må hun holde sig fra.

...

Konklusion:

Undersøgtets samlede tilstand beskrives idag med flere gener end for knap 1½ år siden. De fleste gener må henføres til den oprindelige skade, men tendensen til nakke og lændesmerter er opstået efter den whip lash lignende påvirkning hun var udsat for

i august 96 og må tilskrives dette uheld.

Følgerne efter begge skader må på nuværende tidspunkt regnes som blivende.

Det er sandsynligt, at hun vil få svært ved at klare mere ryg- og benbelastende arbejde, mens jeg vil finde det sandsynligt at hun vil kunne uddannes til en ikke så belastende arbejdsfunktion som hun vil kunne klare.

Hendes tilstand vil jeg skønne stationær fra ca. 3/4 år efter ulykken."

Ved brev af 18. august 1997 fremsendte advokat på vegne skadelidte denne lægeerklæring til med anmodning om, at forsikringsselskabet på baggrund heraf gennemgik sagen påny og fremkom med et nyt forslag til méngraderstatning.

Ved brev af 29. august 1997 meddelte , at det var forsikringsselskabets opfattelse, at de nye gener, der er beskrevet i erklæringen fra overlæge Ole Fedders, relaterede sig til det efterfølgende færdselsuheld, og at forsikringsselskabet ikke fandt grundlag for at genoptage sagen.

Ved brev af 17. september 1997 til meddelte advokat at han efter en fornyet gennemgang af sagen med skadelidte var af den opfattelse, at den tilkendte erstatning var for lav, men at han ville afvente en afgørelse af sagen med idet han samtidig tog forbehold for at anlægge en sag mod med påstand om en forhøjelse af erstatningen.

Der blev i forbindelse med erstatningssagen med indhentet en speciallægeerklæring af 19. december 1997 fra overlæge, speciallæge i neurokinesiologi Peter Duel. Det hedder i konklusionen på denne undersøgelse blandt andet:

"Aktuelle ulykke opstod 24.08.96, hvor skadelidte som bagsædepassager i bil var involveret i uheld, da bilen blev påkørt bagfra. Skadelidte røg frem og tilbage i sædet og pådrog sig i forbindelse hermed en distorsion i cervikalcolumna. Initialt ingen gener men efter en uge tiltagende hovedpine, nakkesmerter og lændesmerter og begyndende

vejrtrækningsbesvær. Behandlet med fysioterapi med gradvis bedring. Forsøgte at genoptage arbejdet i marts 1997 som hjemmehjælper, men måtte ophøre april 1997 på grund af gradvis forværring af de beskrevne gener. Herefter startet revalidering mhp. uddannelse til pædagog. Har nu arbejdet som pædagogmedhjælper initialt 15 timer ugentligt, nu på fuld tid. Klarer dette arbejde omend med lidt besvær. Har modtaget fysioterapi fra marts til september 1997 med god effekt. Har dog stadig intermitterende men ikke dagligt hovedpine, konstant lette nakkesmerter, smerter mellem skulderbladene og lændesmerter med forværring af disse gener ved fysisk aktivitet. Har især problemer med at klare hårde fysiske opgaver eller stillesiddende monotont arbejde. Herudover registreret nedsat hukommelse og toleranceevne. Endvidere øget træthed. Føler endeligt at hørelsen er reduceret. Disse gener er uden tvivl følger efter aktuelle skade og må opfattes som værende følger efter whip-lash traume. Tilstanden har været uændret siden september 1997, og må opfattes som værende stationær.

....

Det virker realistisk at skadelidte vil kunne gennemføre en revalidering og uddannelse til pædagog. Vil også fremover formentlig kunne klare et sådant arbejde på fuld tid."

Endvidere blev der på foranledning af advokat indhentet en speciallægeerklæring hos overlæge, speciallæge i fysiurgi og reumatologi Glen Gorm Rasmussen. Det hedder i dennes erklæring af 11. marts 1998 om sin undersøgelse af skadelidte andet:

"PROBLEMSTILLING

Der anmodes om vurdering i skadesag herunder stationær tidspunkt, méngrad og erhvervsevnetab.

...

KONKLUSION

Det drejer sig om en 26-årig kvinde, der har følger efter 2 ulykkestilfælde.

For det første er klienten kommet svært til skade ved trafikulykke i 1994, da klienten pådrog sig en svær traumatisk hjernebeskadigelse med hjerneblødning, hvor klienten var længerevarende bevidstløs. Endvidere pådrog klienten sig bristning af hovedpulsåren, brud på højre kraveben, svært brud på højre lårben og brud i højre side af bækkenet.

Klienten er opereret på hovedpulsåren, hvor der er indsat protese og endvidere er der foretaget operation med indsættelse af

marvsøm i højre lårben. Dette søm er senere fjernet.

Efter denne ulykke har der været, og er blivende følger i form af svær hukommelsesnedsættelse, styringsbesvær og koordinationsbesvær af højre arm, specielt højre hånd, påvirket finmotorik. Klienten har således siden brugt venstre arm som førende arm.

Der er endvidere varierende smerter i højre hofte. Smerterne er forværret efter at marvsømmet er fjernet.

Endvidere emotionel ustabilitet.

Endelig smerter og ømhed i et år på venstre side af brystkassen efter operation på hovedpulsåren.

Hvad angår dette ulykkestilfælde har tilstanden været stationær siden november 1995.

Hertil er sket en forværring af hoftesmerterne efter operation i 1996, hvor marvsømmet blev fjernet.

Der er ikke yderligere behandlingsmuligheder.

For det andet er klienten kommet til skade i 1996, hvor klienten pådrog sig en piskesmældslæsion af nakken og fik et slyngtraume mod ryggen.

Der er følger efter denne ulykke i form af hovedpine, smerter i nakken, smerter i ryggen, svimmelhed og træthed.

Endvidere yderligere følelsesmæssig instabilitet.

Hukommelsen er ikke sikkert forværret i forhold til tidligere.

Tilstanden, hvad denne ulykke angår, har været stationær siden november 1996.

Der er varigt mén fra såvel 1. som 2. ulykke. Endvidere erhvervsevnetab i forbindelse med begge ulykkestilfælde.

Der er risiko for forværring i form af tidlig indsættende slidgigt i højre hofte som følge af 1. ulykke og tiltagende smerter og slidgigt i nakke og ryg efter 2. ulykke.

Ulykkestilfældets følger vil evt. kunne belyses yderligere i form af neuropsykologisk undersøgelse.

Der skønnes for nærværende ikke at være yderligere behandlingsmuligheder."

Vedrørende erstatningssagen med _____ blev Arbejdsskadestyrelsen anmodet om at fremkomme med en vejledende udtalelse om méngraden og erhvervsevnetabet samt stationærtidspunktet.

Af Arbejdsskadestyrelsens udtalelse af 4. november 1998 fremgår herom

blandt andet:

"På grundlag af de foreliggende oplysninger vurderer vi méngraden til 8 procent, jf. erstatningsansvarslovens § 4. Vi har lagt vægt på de lægelige oplysninger, som vi har modtaget.

Det fremgår heraf, at skadelidte efter aktuelle ulykkestilfælde har gener efter en piskesmældslæsion i form af især nakkesmerter men med normal bevægelighed af nakken. Herudover er der gener i form af lændesmerter. Vi har samlet vurderet følgerne efter ulykkestilfældet den 24. august 1996 svarende til en méngrad på 8 procent.

Vi vurderer erhvervsevnetabet til mindre end 15 procent, jf. erstatningsansvarslovens § 5. Vi har lagt vægt på de sociale oplysninger, som er modtaget. Det fremgår heraf, at skadelidte i forbindelse med arbejdsprøvning har været i stand til at bestride et fuldtids arbejde som pædagogmedhjælper. Det fremgår endvidere, at skadelidte skal starte på pædagogisk grunduddannelse.

På baggrund heraf vurderer vi, at skadelidte er i stand til at påtage sig arbejde som pædagogmedhjælper på fuld tid til en løn, som ikke er mindst 15 procent lavere end den løn, hun kunne oppebære før ulykkestilfældet.

Stationærtidspunktet er fastsat til 3 måneder, hvor der efter lægelig vurdering ikke vil ske en væsentlig bedring af helbredstilstanden.

Stationærtidspunktet er det tidspunkt, hvor der efter relevant behandling i nogenlunde fortsættelse af ulykkestilfældet ikke kan forventes yderligere bedring."

På baggrund af denne vejledende udtalelse rettede ' ved brev af 24. november 1998 henvendelse til skadelidtes advokat. Det hedder i dette brev nærmere:

"Vi har modtaget Arbejdsskadestyrelsens vejledende udtalelse.

Inden vi foretaget afregning, beder vi Dem venligst skriftligt meddele os, hvorvidt De på Deres klients vegne kan acceptere den vejledende udtalelse, således at afregning kan ske til fuld og endelig afgørelse.

Sagen vil herefter blive betragtet som afsluttet dog jvf. reglerne i Erstatningsansvarslovens paragraf 11 om genoptagelse."

Ved brev af 2. december 1998 rettede advokat _____ henvendelse til Arbejdsskadestyrelsen med anmodning om en supplerende udtalelse. Det hedder i dette brev blandt andet:

"Idet jeg henviser til Deres udtalelse af den 4. november 1998, skal jeg herved anmode Arbejdsskadestyrelsen om at komme med supplerende uddybning, specielt for så vidt angår méngrad og erhvervsevnetab.

Min klient stiller sig uforstående overfor méngraden på 8%, henset til de gener min klient har som følger af uheldet.

Endvidere ønskes erhvervsevnetabet uddybet, idet min klient har haft problemer med at klare arbejdet som pædagogmedhjælper. Min klient har endvidere problemer nu, idet hun har problemer med at sidde stille p.g.a. den skade hun fik ved uheldet."

Advokat _____ orienterede ved brev af 5. marts 1999 _____ om, at han havde rettet denne henvendelse til Arbejdsskadestyrelsen for at indhente en uddybende udtalelse, og at han ville vende tilbage til sagen, når han havde modtaget denne udtalelse fra Arbejdsskadestyrelsen.

Ved brev af 9. april 1999 fremkom Arbejdsskadestyrelsen med sine uddybende bemærkninger. Det hedder i dette brev nærmere:

"Hvad angår mén er det fortsat vores opfattelse, at lændesmerter og nakkesmerter kan vurderes til en méngrad på 8%. De øvrige gener, som skadelidte har, må anses som følger efter ulykken i november 1994, som er denne sag uvedkommende.

Erhvervsevnetabet har vi i denne sag vurderet til mindre end 15%. Overlæge Ole Fedders skriver i sin erklæring af 12.8.1997 ..., at de fleste gener må henføres til den oprindelige skade, det vil sige ulykken i november 1994. Vi har ikke ment, at denne sag kunne begrunde et varigt erhvervsevnetab på 15% eller derover.

Hvad angår stationærtidspunktet skal vi henvise til overlæge Glen Gorm Rasmussens erklæring af 11. marts 1998 ..., hvor det er anført, at tilstanden har været stationær siden november 1996.

Dette tidspunkt er ca. 3 måneder efter ulykken den 24. august 1996.

Da Ole Fedders i sin erklæring af 12. august 1997 ... også skriver, at skadelidte har flere gener end for knap 1 ½ år siden, det vil sige fra erklæringen af 15. februar 1996, vil vi foreslå, at De overvejer at søge forsikringsselskabet vedrørende ulykken i november 1994 om genoptagelse efter reglerne i erstatningsansvarslovens § 11."

På baggrund heraf rettede advokat _____ henvendelse til _____ med henblik på en afslutning af sagen overfor dette selskab. Det hedder i advokatens brev af 12. maj 1999 herom nærmere:

"I ovennævnte sag har jeg nu fået en uddybende forklaring fra Arbejdsskadestyrelsen, og jeg vedlægger til Deres orientering heraf kopi af skrivelse af den 9. april 1999 fra Arbejdsskadestyrelsen.

På det foreliggende grundlag anser min klient herefter sagen for afsluttet for så vidt angår Deres del af skaden, og jeg beder Dem herefter fremsende Deres beregning på erstatning tillige med mit honorar."

besvarede denne henvendelse med et brev af 25. maj 1999, hvor det hedder:

"Vi har modtaget Deres brev af 12.5.99, hvori De oplyser, at Deres klient accepterer Arbejdsskadestyrelsens vejledende udtalelse af 4.11.98.

• • • •

Mengodtgørelsen på 8% udgør 24.160 kr. og tillagt renter på 5.625 kr., bliver godtgørelsen på 29.785 kr.

Beløbet vil blive fremsendt på check til Dem en af de første dage, hvorefter vi betragter sagen som afsluttet, jf. dog reglerne i Erstatningsansvarslovens paragraf 11 om genoptagelse.

Vi skal samtidig bemærke, at vi ikke kan tage stilling til betaling af Deres honorar, da De ikke har fremsendt en regning påført Deres timeforbrug med denne sag."

Advokat fremsendte herefter en faktura af 28. maj 1999 til vedrørende sit salærkrav, som blev betalt af forsikringsselskabet.

Samtidig med henvendelsen af 12. maj 1999 til vedrørende en afslutning af sagen havde advokat ved brev af samme dato rettet henvendelse til , idet han under henvisning til blandt andet Arbejdsskadestyrelsens breve af 4. november 1998 og 9. april 2009 havde anmodet forsikringsselskabet om at genoptage sagen vedrørende erstatning efter det første færdselsuheld.

Det hedder i dette brev blandt andet:

"Vedrørende erhvervsevnetab er jeg ... af den opfattelse, at sagen bør genoptages. Min klient er i den situation, at hun har svært ved at bestride de jobs, hun har haft efter ulykken. Hun er træt, når hun kommer hjem og bruger al sin overskud på at klare sit arbejde eller sin uddannelse. Jeg er derfor af den opfattelse, at der bør fastsættes erhvervsevnetab under hensyn hertil, og jeg er da også bekendt med, at der er tilkendt personer erhvervsevnetab, uanset personen kan bestride et fuldtidsjob, når vedkommende har svært ved at klare de opgaver, der i øvrigt påhviler vedkommende, så som børnepasning, husholdning m.v."

Dette krav blev afvist ved brev af 8. juli 1999 fra , hvori det blandt andet hedder:

"Hvad angår Deres krav for den periode Deres klient har været indlagt, for fjernelse af søm må vi afvise, idet dette er sket efter stationær dato og samt sagens afslutning.

De omtaler en erklæring som overlæge Ole Fedders har foretaget, denne er os bekendt, og ændrer ikke vor tidligere udtalelse om, at der ikke er baggrund for genoptagelse.

Erklæringen fra Glen Gorm Rasmussen vil vi forelægge for vore lægekonsulenter, der dog har ferie på nuværende tidspunkt, med henblik eventuelt genoptagelse af sagen.

Vi vil senere vende tilbage til Dem med svar."

Ved brev af 6. august 1999 vendte tilbage til sagen overfor advokat Det hedder i dette brev nærmere:

"... vi nu har forelagt sagen for vor lægekonsulent.

Denne udtaler at vi ønsker Deres klient undersøgt af ortopædkirurg Preben Lass

...

Når den ønskede erklæring er os i hænde, vil vi tage stilling til genoptagelsen."

Der blev herefter indhentet en erklæring fra speciallæge i ortopædisk kirurgi Preben Lass, hvoraf blandt andet fremgår:

"Efter uheld d. 24.8.96:

Skadelidte angiver, at hun altid har haft tendens til "svag ryg". Der er ikke i tidligere erklæringer angivet klager fra ryggen forud for seneste uheld, men selv mener hun, at der har været visse symptomer indimellem. Symptomerne er dog klart blevet forstærket efter seneste uheld.

...

Resumé:

...

Aktuelle klager efter første uheld består i styringsbesvær af højre hånd og underarm med tendens til at tabe ting, nedsat skriveevne, nedsat koncentrationsevne, tidligere periodevis hovedpine, som efter seneste uheld er blevet forstærket, smerter omkring højre hofte og øverste del af lårbenet, muligvis forværret efter søm fjernelse, smerter fortil i venstre knæ omkring knæskallen samt smerter og ubehag svarende til arret i venstre side af brystregionen efter operation. Efter andet uheld er der smerter i ryg og nakke, og som anført hovedpinetendens og tidsmæssigt er der tilkommet smerter strålende ned i højre sæderegion, langs undersiden af højre lår og indimellem ned på højre skinneben.

Objektivt finder man ømhed nedadtil i nakkeregionen, konsistensøgning og ømhed ud langs muskulaturen til venstre skulderregion, ømhed i lænderegionen og ned i højre sæderegion, tegn til mindre benlængdeforskel, venstre kortest, ømhed omkring udvendige omdrejekno i højre hofte-region, ømhed fortil i venstre knæ og skurren bag venstre knæskal.

Konklusion:

Skadelidte har som anført gennemgået to trafikuheld og følgerne efter første, aktuelle skade, er lokaliseret til arvævsproblemer på brystregionen, bløddelsforkalkninger i områder hvor marvsømmet i højre lårben har været indført og senere udtaget, samt gener i venstre knæ forenelig med påvirkning af brusken på bagsiden af knæskallen og mulig beskadigelse af indvendige menisk. Yderligere er der gener efter hjerneskadens med styringsbesvær i højre underarm og hånd samt bl.a. koncentrationsbesvær. Skadelidtes øvrige symptomer fra henholdsvis nakke og lænderyg, herunder udstrålende smerter i højre sædere region og ned i højre underekstremitet samt tendensen til hovedpine skønnes i al væsentlighed at være forårsaget af senere uheld, august 1996.

Vedrørende aktuelle skade er tilstanden stationær og har været det fra omkring 1.4.95 efter afslutning af det primære behandlingsforløb.

Diagnoser:

- følger efter traumatisk hjernebeskadigelse
- følger efter beskadigelse af hovedpulsåren i brystregionen
- følger efter brud i højre lårben
- mistanke om traumatisk beskadigelse af indvendige menisk i venstre knæ
- bruskpåvirkning svarende til ledfladen på bagsiden af venstre knæskal."

Den 13. november 1999 fremsendte _____ den pågældende speciallægeerklæring til advokat _____ med oplysning om, at erklæringen havde været forelagt forsikringsselskabets lægekonsulent, der ikke havde fundet, at der var indtruffet nogen forværring af skadelidtes tilstand efter færdselsuheldet den 5. november 1994.

Den 28. juni 2000 blev der efter henvisning fra egen læge foretaget en forundersøgelse af skadelidte på Vesthimmerlands Rygcenter på Farsø Sygehus.

Skadelidte var herefter indlagt på Vesthimmerlands Rygcenter i perioden fra den 9. oktober 2000 til den 27. oktober 2000, hvor der blev foretaget en vurdering af hendes tilstand af henholdsvis en læge, en psykolog, en afspændingspædagog, en ergoterapeut og en socialrådgiver, og hvorefter der

blev afgivet en slutattest vedrørende forløbet.

Den 3. april 2001 blev skadelidte af Brovst kommune bevilget et fleksjob fra den 1. maj 2001 i slagterafdelingen hos Weiss Super Best i Brovst med en ugentlig arbejdstid på 37 timer. Der blev samtidig af kommunen bevilget løntilskud til ansættelsen, idet skadelidtes erhvervsevne blev vurderet nedsat med 1/3.

Af en journaloptegnelse af 3. juli 2001 fra Brovst kommune fremgår blandt andet:

"Ved henvendelse til kbm. Weiss oplyses at D arbejder 4-5 timer pr. dag, hun yder en arbejdskraft udover det normale, Dorte er meget engageret og initiativrig, hun er en glad pige der altid er i godt humør. Det oplyses at man er meget glad for D og nødt til vil undvære hendes arbejdskraft."

Den 3. juni 2001 blev skadelidte af Brovst kommune bevilget invaliditetsydelse i medfør af pensionslovens § 18, idet kommunen vurderede, at hun helbredsmæssigt ville være berettiget til mellemste førtidspension.

Ved brev af 16. juli 2001 til advokat afviste endnu engang at genoptage sagen under henvisning til, at der ikke var indtruffet nogen forværring af skadelidtes helbredstilstand efter uheldet den 5. november 1994, ligesom forsikringsselskabet afviste at betale for yderligere behandlinger efter skaden.

Efter ansøgning indgivet af advokat meddelte Statsamtet Nordjylland den 1. december 2002 skadelidte fri proces til at anlægge en sag med og Af statsamtets brev fremgår det om omfanget af den meddelte fri proces nærmere:

"Efter retsplejelovens § 330 meddeles der D ... fri proces under en retssag, der agtes anlagt mod sagsøgte 1, ... og sagsøgte 2, ... med påstand om sagsøgte 1 tilpligtes at anerkende, at sagsøgers méngrad vedrørende ulykken d. 5. november 1994, er større end 5 % og at erhvervsevnetabet er

større end 15 %. Sagsøgte 2 tilpligtes at anerkende, at sagsøgers méngrad vedrørende uheldet d. 24. august 1996 er større end 8 % og at tabet af erhvervsevne er større end 15 %. Endvidere tilpligtes sagsøgte 1 og sagsøgte 2 at anerkende, at sagsøgerens méngrad for de to færdselsuheld samlet set er større end 13 % og at de sagsøgte tilpligtes at anerkende at sagsøgers samlede erhvervsevnetab er større end 15 %."

Skadelidte anlagde herefter den 4. december 2002 denne sag mod ' . . .
, nu ' Forsikring A/S samt ' Forsikring

Under sagen rettede advokat . på vegne skadelidte henvendelse til Arbejdsskadestyrelsen med anmodning om en udtalelse om, hvorvidt der var indtruffet en forværring af skadelidtes helbredstilstand. Det hedder i advokatens brev af 7. juli 2003 til Arbejdsskadestyrelsen herom nærmere:

"I en sag der føres ved Retten i Aalborg bedes Arbejdsskadestyrelsen oplyse om der er indtruffet en lægelig/ medicinsk forværring af helbredstilstanden fra tidspunktet for sagernes afslutning i Arbejdsskadestyrelsen i henholdsvis december 1996 og april 1999 og frem til dato, som ikke kunne forudses på tidspunktet for afslutningen, herunder om der er tale om en væsentlig og som nævnt uforudset forværring af helbredstilstanden.

Såfremt der skulle være tale om en væsentlig uforudset forværring af helbredstilstanden bedes Arbejdsskadestyrelsen begrunde hvori denne væsentlige uforudsete forværring består, og i forlængelse heraf anmodes Arbejdsskadestyrelsen om at fastsætte henholdsvis

1. Sagsøgers méngrad og erhvervsevnetabsprocent for uheld 1 isoleret set.
2. Sagsøgers méngrad og erhvervsevnetab for uheld 2 isoleret set.
3. Sagsøgers méngrad og erhvervsevnetab for de skader der er påført sagsøger i de to uheld set under et.

Yderligere bedes Arbejdsskadestyrelsen, hvis der skulle være tale om en væsentlig uforudset forværring oplyse om uheldet den 5. november 1994 eller uheldet den 24. august 1996 har været årsag hertil.

Arbejdsskadestyrelsen skal foretage bedømmelsen på grundlag af méntabellen i 1998, ligesom Styrelsen anmodes om at udtale

sig om en eventuel forhøjelse af méngraden er udtryk for en revurdering af det oprindelige lægelige materiale eller udtryk for en vurdering af, at der som nævnt ovenfor er indtrådt en væsentlig uforudset medicinsk/lægelig forværring af helbredstilstanden, eller om det forhold at skadelidte faktisk ikke som forudsat, de facto kunne bestride et fuldtidsjob, må vurdere i sig selv, at være en væsentlig uforudset medicinsk/lægelig forværring af helbredstilstanden."

Advokat indhentede endvidere en erklæring fra speciallæge i neurologi, overlæge Nils Koch-Henriksen. Af konklusionen i dennes erklæring af 13. maj 2004 fremgår nærmere:

"Skadelidte har været udsat for to ulykkestilfælde:

1. ulykkestilfælde

I 1994 var hun udsat for et automobiluheld, hvor hun blev kastet ud af bilen, og hvor hun pådrog sig indre hjerneblødning i venstre hemisfære, ruptur af legemspulsåren, lungekvæstelse, brud på højre kraveben og højre lårbensskæft. Havde allerede efter ca. et år nået stationærtidspunktet for følgetilstanden efter denne ulykke, bestående i nedsat hukommelse og koncentration, nedsat stresstærskel, tilbøjelighed til opfarenhed samt støjoverfølsomhed, hvor hun kan have lidt svært ved at kommunikere med andre mennesker, hvis der er flere til stede. Desuden tilbøjelighed til smerter i højre hofte, deraf følgende nedsat gangdistance, smertetilbøjelighed i højre skulderregion samt lettere styringsbesvær af højre arm med diskret kompromitteret finmotorik. Alle disse symptomer er fortsat til stede.

2. ulykkestilfælde

Ved 2. ulykkestilfælde i 1996 pådrog hun sig et såkaldt whiplas læsion, idet hendes hoved blev kastet frem og tilbage under en kollision, hvor hun var bagsædepassager i bil. Som nyt symptom efter dette fik hun smerter i nakken samt smerter i ryggen mest imellem skulderbladene, og siden denne tid har hun desuden haft svært ved at bære genstande på mere end 4 kg, har ikke kunnet udføre tungere husarbejde, hvor hun må have hjælp til rengøring og ikke deltager i havearbejde. Efter den tid har hun dog kunnet arbejde i skånefunktion i en slagterbutik på fleksjob.

De to ulykkestilfælde bidrager således med hver deres symptomer, hvor skaden efter 1. ulykkestilfælde formentligt er den mest gennemgribende, og skaden efter 2. ulykkestilfælde er den mest mærkbare med hensyn til smerter. Den samlede effekt

er, at hendes livskvalitet er betydeligt nedsat, og hendes erhvervsevne er reduceret, nok først og fremmest pga. hendes smertetilbøjelighed, men med dette har hun demonstreret at kunne klare et lettere arbejde på nedsat arbejdstid."

D anmodede i sommeren 2004 om, at advokat B indtrådte som ny advokat for hende under den verserende retssag i stedet for advokat

Efter at have overtaget sagen bebudede advokat B at ville rejse et eventuelt erstatningskrav overfor skadelidtes tidligere advokat. Det hedder herom i et brev af 10. august 2004 fra advokat B til advokat blandt andet:

"I forlængelse af min mail ... skal jeg hermed foreløbigt fremkomme med følgende bemærkninger vedr. grundlaget for et eventuelt professionsansvar dels overfor Dem, dels overfor Arbejdsskadestyrelsen.

Advokatansvar

Forældelse

Indledningsvis skal jeg henvise til de synspunkter, som de sagsøgte i sagen har gjort gældende. Supplerende gør jeg for god ordens skyld opmærksom på, at der er forløbet mere end 5 år fra stationærtidspunktet indtil udtagelse af stævning for så vidt angår begge krav. Retspraksis og litteraturen vedr. spørgsmålet om forældelse for så vidt angår krav om erstatning for personskade støtter desværre modpartens synspunkter i nærværende sag, dog kan der være en mulighed for at argumentere for suspension, om end jeg betragter denne mulighed for ringe. Jeg skal derfor opfordre Dem til at anmelde et eventuelt krav i størrelsesordenen kr. 600.000,00 - 800.000,00 til Deres ansvarsforsikringsselskab, eventuelt et højere krav - alt afhængig af méngradens omfang, idet det er min vurdering, at erhvervsevnetabet vil blive fastsat i størrelsesordenen 50-65 %, jfr. Erstatningsansvarsloven §§ 5-7. Såfremt De - mod forventning - ikke opfylder opfordringen, ser jeg mig nødsaget til allerede nu at anlægge sagen ved domstolene med henblik på at opnå fristafbrydende virkning. I modsat fald er jeg i risiko for at pådrage mig professionsansvar.

Genoptagelse

For så vidt angår problematikken vedr. genoptagelse, er det ligeledes min opfattelse, at der med en ikke ubetydelig sandsynlighed ligeledes er sket forældelse af kravet på erstatning for den forværring, som indtrådte i D. 's tilstand i forbindelse med udtagelse af søm d. 26.11.1996.

For så vidt angår uheldet d. 05.11.1994 er det desværre ligeledes min vurdering, at De har afsluttet sagen overfor ansvarsforsikringsselskabet i § 11's forstand, med den virkning at betingelserne i § 11 skal være opfyldte, for at der kan gøres yderligere krav gældende i sagen. I den forbindelse henviser jeg til retspraksis, hvoraf det fremgår, at kun en såkaldt uforudset væsentligt medicinsk forværring af tilstanden kan begrunde en genoptagelse af sagen. Det er min vurdering, at det kan blive meget vanskeligt at løfte denne bevisbyrde i nærværende sag, hvorfor jeg også her skal henvise til modpartens synspunkter desangående. Sagen skulle således med henvisning til retsgrundlaget aldrig have været afsluttet på daværende tidspunkt, hvor D. 's arbejdsmæssige situation var fuldstændig uafklaret, hvorfor Arbejdsskadestyrelsens vejledende udtalelse af samme grund heller ikke burde have været accepteret."

Ved ad citationsstævning modtaget af retten den 26. januar 2005 anlagde advokat B herefter på vegne D sag mod Advokatfirmaet med påstand om, at advokatfirmaet tilpligtes at anerkende at være erstatningsansvarlig for hendes eventuelle tab af retten til erstatning for de varige følger efter de to færdselsuheld.

Den 24. februar 2005 blev skadelidte tilkendt mellemste førtidspension med virkning fra den 1. marts 2005 under henvisning til, at hendes erhvervsevne blev vurderet at være nedsat af fysiske årsager med omkring 2/3 i ethvert erhverv.

Som ny advokat for skadelidte under den verserende retssag mod forsikringsselskaberne indhentede advokat B en psykiatrisk speciallægeerklæring til brug for sagen.

Af konklusionen i denne erklæring af 25. september 2006 fra speciallæge i psykiatri Jens Lund, Risskov, fremgår det nærmere:

"D er ved psykiatrisk undersøgelse fundet uden tegn på psykisk sygdom eller cognitiv forstyrrelse. Hun har tidligere i forbindelse med ydre psykisk belastning reageret krisepreget, og i en periode har hun modtaget behandling med antidepressivt virkende medicin.

D er opvokset under stabile forhold og har udviklet sig naturligt. Efter de to ulykkestilfælde har hun pådraget sig legemlige skader der medfører smerter og er vurderet at nedsætte hendes erhvervsevne. Udover de fysiske følger har D angivet psykiske klager i form af hukommelsesbesvær, affektlabilitet og problemer ved ordmobilisering. Disse klager er ved aktuelle undersøgelse vurderet at være af en sådan karakter at de ikke kan opfattes som tegn på sygdom."

Endvidere indhentede skadelidtes nye advokat en ortopædkirurgisk speciallægeerklæring. Af konklusionen i denne erklæring af 14. november 2006 fra overlæge, dr. med Ole Simonsen fremgår blandt andet:

"Tidligere rask butiksslagter, der var under uddannelse til social- og sundhedshjælper, da hun i 1994 blev svært læderet i et trafikuheld, hvorved hun som det væsentligste blev pådraget hjerneblødning, brud på højre kraveben, højre lårben og bækken, samt læsion på hovedpulsåren i brystet. Umiddelbart var der et ukompliceret forløb, men lige siden har der været gradvist tiltagende problemer der forværredes ved ulykkestilfælde 24. august 1996 og ved en forkert bevægelse i 2003. Problemerne har været de samme i hele forløbet, blot tiltaget i sværhedsgrad. Nu anføres især hovedpine, smerter i nakke og ryg, følelseslabilitet, træthed, nedsat koncentration, formuleringsbesvær, svimmelhed, nedsat hørelse, styringsbesvær i højre hånd og smerter i højre hofte. Ved den objektive undersøgelse påvises ømhed og kraftig nedsat bevægelighed i nakken, nedsat følesans på venstre brysthalvdel, nedsat bevægelighed i højre hofte med smerter i yderstillingerne samt 1 cm's forlængelse af højre ben. Smerterne svarer til de objektive fund i nakke og højre hofte, der opfattes som følger efter de 2 ulykkestilfælde og er, hvad angår nakken, i overensstemmelse med netop udført røntgenundersøgelse, der viser forandringer der kan ses efter multiple skader. Røntgen af højre hofte 23. januar 2003 Brovst Sygehus viser, ifølge beskrivelsen, "bløddelsforkalkninger lateralt for hofteledet". Der foreligger mig bekendt ikke opdaterede røntgenundersøgelse af højre hofte."

Endvidere indhentede skadelidtes nye advokat en reumatologisk speciallægeerklæring. Af konklusionen i denne erklæring, der er afgivet den 7. december 2006 af speciallæge i reumatologi Vivian Kjær Hansen fremgår blandt andet:

"Med hensyn til bevægeapparatet anfører patienten tiltagende gener fra nakkesøjlen med smerteforværring og mindske bevægelighed, dette specielt tiltaget indenfor 2 til 3 år. Tiltagende smerter omkring højre hofte og balleregion således at hun har flere smerter ved gang, og efterfølgende hvilesmerter. Både nakke- og hofte-bækkesmerter forværres også ved siddestillinger.

Ad hofte og bækken: Der er aktuelt fundet fiksation af venstre bækkenled, og ømhed i højre bækkenled.

Ved Gorm Rasmussens undersøgelse i 1998 er begge bækkenled fundet uømme, og der er ikke beskrevet asymmetrisk bevægelighed. Det samme er tilfældet ved Heine Sværers undersøgelse i 2000.

Tilkomst af bækkesmerter er konsistent med, at der er tilkommet sløring af venstre bækkenled på røntgen 10.10.2006 som tegn på tiltagende degenerative forandringer hæmmende bevægeligheden. Det er velkendt, at ringe bevægelighed i det ene bækkenled kan medføre smerter i det stadig bevægelige led. Den indtrådte forværring findes forenelig med følgetilstand efter patientens multiple bækkenbrud, som involverede både led og knogle.

Med hensyn til højre hofte findes i lighed med tidligere undersøgelser nedsat bevægelighed og smerter i yderstillinger. Sammenlignet med undersøgelse ved Preben Lass 1999 er bevægeligheden i højre hofte yderligere reduceret.

Ad nakke:

Sammenlignet med undersøgelse ved Koch-Henriksen 2004 findes reduceret bevægelighed af nakkesøjlen med smerter i yderstillinger.

Røntgen 10.10.2006 bekræfter affladning af nakkens naturlige kurve og tiltagende degenerative forandringer af diskusskiver og knoglevæv sammenlignet med røntgenbeskrivelse fra 2003.

Den foreliggende undersøgelse viser sammenlignet med tidligere lægelige optegnelser ændringer i de objektive kliniske og røntgenologiske fund som kan bekræfte patientens opfattelse af gradvis forværring af specielt smerter fra nakkesøjle og lændebækkenregionen."

Der har under sagen været stillet en række spørgsmål til Retslægerådet, som i en skrivelse af 4. september 2008 har besvaret parternes spørgsmål således:

"Spørgsmål A:

Er der holdepunkter for at fastslå, at uheldet den 5. november 1994 har påført sagsøger andre gener end angivet i overlæge Ole Fedders' erklæring af 15. februar 1996 ... under aktuelle klager ...

Det ønskes i tilslutning til besvarelsen oplyst, om der er overensstemmelse mellem sagsøgers angivelser af sit funktionsniveau i tiden efter uheldet den 5. november 1994 og frem til 2. uheld den 24. august 1996 i nævnte erklæring fra overlæge Ole Fedders og de i 2004-2006 indhentede speciallægeerklæringer ...

Ulykken 05.11.94 var en voldsom ulykke med betydelige skader. Sagsøger pådrog sig en mindre kvæstelse af hjernen, svær hjernerystelse, brud på højre lårben, som måtte opereres, brud på højre kraveben, læsion af aorta, som krævede operation med åbning af brystkassen og brud på bækkenet. Sagsøger blev respiratorbehandlet i cirka to uger og var hospitaliseret i mere end en måned og derefter optrænet i cirka tre måneder.

Såvel ved klinisk kontrol i neurologisk ambulatorium 21.03.95, neuropsykologisk vurdering 30.03.95 og speciallægeundersøgelsen 15.02.96 anførte sagsøger meget få symptomer, men sagsøger var på disse tidspunkter meget lidt belastet arbejdsmæssigt og familiemæssigt, og det har senere vist sig, at hun ikke har kunnet klare ret store arbejdsmæssige og familiemæssige belastninger. På den baggrund finder Retslægerådet, at man kan have undervurderet følgerne af ulykken ved disse undersøgelser.

Der er væsentlige forskelle i de forskellige forløbsbeskrivelser og i angivelserne af varige følger.

Spørgsmål B:

Retslægerådet bedes oplyse, om de kognitive gener, sagsøger i dag påberåber sig ... helt eller delvist er forårsaget af færdselsuheldet den 5. november 1994.

Det ønskes i tilslutning hertil oplyst, hvornår de kognitive gener debuterer og om der foreligger akutsymptomer og brosymptomer i en sådan grad, at årsagssammenhængen kan anses for sandsynlig.

Retslægerådet bedes begrunde svaret, herunder angive, om det er sikkert, overvejende sandsynligt, mere sandsynligt, sandsynligt, mindre sandsynligt eller ikke sandsynligt, at generne kan henføres til følger efter uheldet den 5. november 1994.

De kognitive gener viste sig i begyndelsen af 1997, hvor sagsøger havde genoptaget arbejdet, men måtte opgive efter tre måneder. Der var dog klager over træthed til egen læge allerede i 1995.

De kognitive gener er forenelige med postcommotionelt syndrom (følger af hjernerystelse), og sagsøger havde en svær hjernerystelse i 1994.

Spørgsmål C:

Retslægerådet bedes oplyse, om der er holdepunkter for at fastslå, at sagsøger i tiden umiddelbart efter færdselsuheldet den 5. november 1994 havde andre gener end de der er omtalt i speciallægeerklæring af 15. februar 1996, udarbejdet af Ole Fedders ... under "aktuelle klager".

Det ville være højst usædvanligt, hvis man umiddelbart efter en så svær tilskadekomst ikke havde en række symptomer. Det forekommer ikke meningsfyldt at sammenligne symptomer umiddelbart efter ulykken med "aktuelle klager" 15 måneder senere.

Spørgsmål D:

Er der holdepunkter for at antage, at den hjernelæsion, sagsøger pådrog sig ved uheldet den 5. november 1994, har medført varige cerebrale funktionsforstyrrelser eller andre varige følger?

Der kan i den sammenhæng henvises til neuropsykologisk undersøgelse foretaget af Jens Østergaard Riis den 30. maj 1995 ... og speciallægeerklæring udarbejdet af speciallæge i psykiatri Jens Lund den 25. september 2006 ...

Retslægerådet bedes begrunde svaret, herunder angive graden af sandsynlighed for årsagssammenhæng, om en sådan er sikker, overvejende sandsynlig, mere sandsynligt, sandsynlig, mindre sandsynlig eller ikke sandsynlig.

De motoriske forstyrrelser i højre hånd er forårsaget af kvæstelsen i hjernen. Sagsøger levede meget beskyttet på det

tidspunkt, da den neuropsykologiske vurdering blev foretaget, og man kan have overset følger efter hjernepåvirkning. Der blev ikke foretaget en testning, men en vurdering ved almindelig samtale. Der er i 2006 ikke påvist organisk skade, hvilket ikke udelukker postcommotionelt syndrom.

Spørgsmål E:

Er der holdepunkter for at fastslå, at der er indtruffet en forværring af de gener, der måtte kunne henføres til færdselsuheldet den 5. november 1994, i tiden efter den 5. december 1997.

I bekræftende fald ønskes det oplyst, om der er holdepunkter for at fastslå, om en sådan forværring må henføres til ulykken den 5. november 1994 eller ulykken den 24. august 1996.

I det omfang Retslægerådet måtte finde, at forværringer kan henføres til ulykken den 5. november 1994, ønskes det oplyst, om der er lægeligt belæg for at fastslå, at en sådan forværring ville være indtrådt, såfremt sagsøger ikke havde været udsat for ulykken den 24. august 1996.

Følgerne efter skader som den foreliggende forværres ikke med tiden, men det kan godt senere blive klarere, hvad følgerne var, for eksempel i forbindelse med ændrede belastninger. Det kan ikke udelukkes, at ulykken i 1996 bidrog til symptomerne, men der var tale om en langt mindre tilskadekomst.

Spørgsmål F:

Giver sagen i øvrigt anledning til bemærkninger?

Nej.

Spørgsmål 1:

Retslægerådet bedes venligst oplyse, hvilke varige følger/diagnoser der inden den 30.11.1996 var konstateret som følge af trafikulykken den 05.11.1994?

Retslægerådet bedes venligst oplyse, hvilke af disse lidelser/diagnoser, som ud fra lægelig erfaring kan medføre varige følger?

I givet fald hvilke?

Diagnoserne er beskrevet under besvarelsen af spørgsmål A. De kan give anledning til utallige følger. Det er for omfattende at nævne dem alle. Der henvises til lærebøger.

Spørgsmål 2:

Retslægerådet bedes venligst oplyse, om der indtrådte en forværring af sagsøgers tilstand i forbindelse med fjernelse af søm i højre lårben i november 1996?

Såfremt Retslægerådet finder, at der er indtrådt en forværring, bedes Retslægerådet venligst oplyse, hvorvidt Retslægerådet finder, at forværringen skyldes fjernelse af sømmet i sig selv, eller hvorvidt Retslægerådet finder, at forværringen skyldes progredierende artrose i hoftelæde, som følger af tidligere fraktur i lårben eller andre årsager?

Der var smerter i hofteregionen både før og efter fjernelsen af sømmet. Der er ikke klar forskel på symptomernes sværhed. Der er ikke påvist hofteartrose.

Spørgsmål 3:

Retslægerådet bedes venligst oplyse, hvorvidt der ved trafikulykken den 24.08.1996 efter Retslægerådets vurdering skete en forværring af følgerne efter trafikulykken den 05.11.1994?

I bekræftende fald bedes Retslægerådet nærmere redegøre for arten og omfanget af denne forværring, herunder fremkomme med en lægelig vurdering af forværringens betydning for sagsøgers funktionsevne i forhold til sagsøgers funktionsevne før trafikulykken den 24.08.1996?

Det er vanskeligt at vurdere. De nye symptomer påstod uger efter ulykken, og det menes normalt, at symptomer i forbindelse med forvriddninger i rygsøjlen kommer inden for få døgn. Men der kan være tale om usikkerhed i beskrivelserne af forløbet, og Retslægerådet kan ikke udelukke, at ulykken den 02.12.96 kan have givet et mindre bidrag til den negative udvikling i 1997.

Spørgsmål 4:

Retslægerådet bedes venligst oplyse, hvorvidt der efter Retslægerådets vurdering efter den 05.12.1997 er sket en evt. forværring af min klients følger efter trafikulykken den 05.11.1994?

I bekræftende fald bedes Retslægerådet oplyse arten og omfanget af evt. forværring efter 05.12.1997?

Nej, følger efter uheld som det foreliggende forværres ikke med tiden. Der henvises i øvrigt til besvarelsen af spørgsmål D.

Spørgsmål 5:

Retslægerådet bedes venligst vurdere og oplyse, om det lægelige materiale, der var forelagt Arbejdsskadestyrelsen den 2. december 1996, udgjorde et sikkert grundlag for at fastsætte de varige følger pr. 2. december 1996?

Der henvises til besvarelsen af spørgsmål A.

Spørgsmål 6:

Retslægerådet bedes venligst oplyse arten og omfanget af de skader/gener, som sagsøger pådrog sig ved trafikulykken den 24.08.1996, således at Retslægerådet specifikt angiver samtlige lidelser/symptomer som følge af trafikulykken den 24.08.1996 herunder evt. forværring af forudbestående lidelser/symptomer.

De foreliggende dokumenter tillader ikke en besvarelse af dette spørgsmål.

Spørgsmål 7:

Retslægerådet bedes venligst oplyse, om der foreligger konkrete oplysninger om andre årsager end personskaderne efter trafikulykkerne den 05.11.1994 og den 24.08.1996 som forklaring på samtlige påviste og oplyste diagnoser og gener?

Der findes ikke i dokumenterne andre konkrete årsager til lidelserne end ulykkerne, men det udelukker ikke, at andre forhold har haft betydning. Forløbene farves altid af en række andre faktorer, for eksempel de psykosociale.

Spørgsmål 8:

Retslægerådet bedes venligst oplyse, hvilke strukturelle hjerneskader, der er CT-skanningsverificeret hos sagsøger i forbindelse med trafikulykken den 05.11.1994?

Der blev påvist en mindre kvæstelse dybt i venstre hjernehalvdel.

Spørgsmål 9:

Retslægerådet bedes venligst oplyse, i hvor høj grad sagsøgers styringsbesvær af højre hånd kan tænkes at være udløst af

- 1. Strukturel hjerneskade?*
- 2. Perifere muskel/nerveskader*
- 3. Eller andre årsager?*

Styringsbesværet af højre hånd er forårsaget af hjernekvæstelsen.

Spørgsmål 10:

Retslægerådet bedes venligst oplyse om / redegøre for skadesomfanget af aorta i 1994?

Spørgsmål 11:

Retslægerådet bedes venligst oplyse om / redegøre for risikoen for kardiovaskulære følger efter indsættelse af aortaprotese i 1996?

Ad spørgsmål 10 og 11:

Der forelå en beskadigelse af karvæggen, som på længere sigt kunne føre til meget alvorlige komplikationer, hvorfor operation var nødvendig. Det forventes ikke, at der vil opstå komplikationer efter det vellykkede og ukomplicerede operationsforløb.

Spørgsmål 12:

Retslægerådet bedes venligst oplyse om:

1. *den konstaterede forskel på længden af højre og venstre underekstremitet er en følge af bækkenfraktur eller af højresidig corpus femoris fraktur i 1994?*
2. *om sagsøgers lændesmerter er udløst af forskellig benlængde?*

Den foreskellige benlængde er en følge af corpus femoris frakturen. Mindre forskelle i benlængde medfører sædvanligvis ikke lændesmerter.

Spørgsmål 13:

Retslægerådet bedes venligst oplyse, om det konstaterede komplicerede ledinvolverende bækkenbrud har betydning for den senere udvikling af smerter i lænden og i højresidig glutealmuskulatur?

I bekræftende fald hvilken?

Bækkenbruddet var ikke kompliceret eller ledinvolverende og er helet op uden forskydning. Der er beskrevet smerter i forbindelse med coitus senere, men ellers er der ikke følger af bækkenbruddet.

Spørgsmål 14:

Retslægerådet bedes venligst oplyse, om de røntgenlogisk verificerede progredierende forandringer i cervical columna og de forværrede kliniske symptomer fra nakken må antages at være en følge efter trafikulykken den 05.12.1994 og/eller

trafikulykken den 24.08.1996, eller udtryk for normale aldersbetingede forandringer eller andre årsager?

De nævnte forandringer er degenerative, ikke traumatiske.

Spørgsmål 15:

Retslægerådet bedes venligst oplyse, hvorvidt de nuværende symptomer fra trafikulykken den 05.11.1994 og 24.08.1996 kan betragtes som stationære, eller hvorvidt de kan progrediere yderligere?

I så fald hvor hurtigt og i hvor høj grad?

Følgerne af skaderne forværres ikke. Der er ingen mulighed for at vide, hvordan sagsøger vil opleve sine gener i fremtiden.

Spørgsmål 16:

Retslægerådet bedes venligst oplyse, hvorvidt der er konkrete oplysninger om andre årsager end personskaderne den 5. november 1994 og den 24. august 1996 til sagsøgerens varige lidelser / gener?

Spørgsmålet er identisk med spørgsmål 7.

Spørgsmål 17:

Giver sagen i øvrigt Retslægerådet anledning til bemærkninger?

Nej.

Spørgsmål I:

Retslægerådet bedes oplyse, om der er holdepunkter for at fastslå, at der er indtruffet en uforudset forværring af de varige gener, der med sikkerhed kan henføres til færdselsuheldet den 24. august 1996 i tiden efter den 25. maj 1999.

Nej.

....."

Den 11. maj 2009 fremkom Arbejdsskadestyrelsen på baggrund af blandt andet Retslægerådets besvarelse med en fornyet udtalelse af méngraden og erhvervsevnetabet som følge af skaden den 5. november 1994.

Af denne udtalelse fremgår, at Arbejdsskadestyrelsen har vurderet méngraden for den pågældende skade til 15 procent, medens den samlede

méngrad er vurderet til 25 procent. Det fremgår endvidere, at Arbejdsskadestyrelsen har vurderet erhvervsevnetabet som følge af skaden til 35 procent, medens det samlede erhvervsevnetab er vurderet til 60 procent.

Den 18. maj 2009 fremkom Arbejdsskadestyrelsen på tilsvarende måde med en fornyet udtalelse af méngraden og erhvervsevnetabet som følge af skaden efter færdselsuheldet den 24. august 1996.

Af denne udtalelse fremgår, at Arbejdsskadestyrelsen har vurderet méngraden for denne skade til 10 procent, medens den samlede méngrad er vurderet til 25 procent. Det fremgår endvidere, at Arbejdsskadestyrelsen har vurderet erhvervsevnetabet til 25 procent, medens det samlede erhvervsevnetab er vurderet til 60 procent.

Arbejdsskadeskadestyrelsen har i et brev af 25. juni 2009 på forespørgsel fra sagsøgerens advokat oplyst, at denne vurdering er foretaget efter den senest gældende méntabel, hvilket vil sige méntabellen af 1. januar 2004. Endvidere er det oplyst, at det er vurderingen, at det ikke ville betyde nogen forskel for sagen, om skønnet er foretaget efter méntabellen gældende på skadestidspunktet eller den nugældende méntabel.

Endelig har Arbejdsskadestyrelsen i et brev af 6. juli 2009 til sagsøgerens advokat om vurderingen af stationærtidspunkterne blandt andet oplyst:

"Med hensyn til skaden den 5. november 1994 er stationærtidspunktet fastsat til den 1. april 1995, idet det er på dette tidspunkt, det primære behandlingsforløb afsluttes.

For så vidt angår skaden den 24. august 1996 er stationærtidspunktet fastsat til 3 måneder efter skadesdatoen, jf. overlæge Glen Gorm Rasmussens erklæring af 11. marts 1998, sammenholdt med lægefaglig erfaring, efter hvilken skader af denne type og sværhedsgrad bedres løbende i de første 3 måneder efter skaden.

Der er ikke ved vores fornyede vurdering af uheldet den 5. november 1994 og uheldet den 24. august 1996 fundet grundlag for en ændring af stationærtidspunkterne."

Der har under sagen været afgivet partsforklaringer af D^r [redacted] og advokat [redacted]. Da dommen som anført er affattet uden fuldstændig sagsfremstilling, er disse forklaringer ikke gengivet i dommen.

D [redacted] har til støtte for sin påstand overfor [redacted] Forsikring A/S og [redacted] Forsikring først og fremmest gjort gældende, at sagerne ikke kan anses for afsluttet, således som ordlyden i erstatningsansvarslovens § 11 forudsætter. Der foreligger derfor ikke spørgsmål om genoptagelse af sagerne. At sagerne ikke er afsluttet fremgår endvidere af indholdet af korrespondancen mellem parterne samt sagsbehandlingsforløbet forud for udtagelse af stævning mod forsikringsselskaberne. Det er i den forbindelse uden betydning, at der i korrespondancen med [redacted] Forsikring er anvendt udtrykket genoptagelse, idet det fremgår af det samlede sagsforløb, at sagen ikke kan anses for afsluttet. Det må i den forbindelse tages i betragtning, at det er [redacted] Forsikring, der har udnyttet sagsøgerens daværende advokats vildfarelse ved at henvise til reglen i erstatningsansvarslovens § 11, selv om der ikke forelå spørgsmål om genoptagelse. Sagerne med de to forsikringsselskaber er således aldrig blevet afsluttet. Det gælder såvel sagen med [redacted] Forsikring som sagen med [redacted] Forsikring, selv om det erkendes, at sidstnævnte sag muligt "teknisk set" har været afsluttet.

Hvis sagerne anses for afsluttet, herunder i henhold til aftale med sagsøgeren eller dennes daværende advokat, er sådanne aftale ugyldige som følge af såvel urigtige og bristede forudsætninger som efter aftalelovens § 36. Det kan ikke pålægges sagsøgeren at bære risikoen for de sagsøgte forsikringsselskabers culpøse sagsbehandling, hvor selskaberne har ladet sagerne afslutte på et ufuldstændigt grundlag. Det har været kendeligt for alle, herunder også de sagsøgte forsikringsselskaber, at en méngrad på 5% som vurderet af Arbejdsskadestyrelsen i november 1996 har været en ganske urealistisk og "helt forskrækkelig" lav méngrad set i forhold til de skader, som sagsøgeren har pådraget sig. Det har på denne baggrund været kendeligt for forsikringsselskaberne, at man henset til det voldsomme traume, som sagsøgeren havde været udsat for, ikke kunne slippe af sted med at betale erstatning på dette grundlag. Forsikringsselskaberne har således været i ond tro med hensyn til sagernes ufuldstændige oplysning. Dette understreges i

øvrigt også af den omstændighed, at Forsikring tilbød at betale erstatning for en méngrad, der var tre gange større end Arbejdsskadestyrelsens vejledende udtalelse. Det har således ikke været forsvarligt at afslutte sagerne inden indhentelse af de seneste speciallægeerklæringer og de seneste udtalelser fra Arbejdsskadestyrelsen, idet sagerne har været mangelfuldt og utilstrækkeligt oplyst før disse oplysninger om de faktiske følger har foreligget. Dette fremgår blandt andet af Retslægerådets besvarelse, hvor det udtales, at man kan have undervurderet følgerne af ulykken ved de tidligere undersøgelser, herunder overset følger efter hjernepåvirkning, ligesom det godt senere kan blive klarere, hvad følgerne efter ulykkerne var. Arbejdsskadestyrelsen havde oprindelig fastsat méngraden til 5 procent på trods af de allerede dengang betydelige følger efter flere alvorlige diagnoser, men har i den seneste udtalelse anført, at der ganske vist ikke er sket en forværring i forhold til den tidligere vurdering, men at méngraden for disse følger vurderes til at være værre end først antaget.

Det må med hensyn til vurderingen af aftalelovens § 36 tages i betragtning, at det ikke er skadelidte - som en "multitraumatiseret hjerneskadet forurettet part i en helt forfærdelig situation" – der som den svage part i retsforholdet til forsikringsselskaberne skal bære risikoen for sagens mangelfulde oplysningsgrundlag, herunder bære risikoen for, at hverken speciallæger, Arbejdsskadestyrelsen, forsikringsselskaberne eller hendes daværende advokat kunne forudse de ændringer eller den udvikling i hendes helbredstilstand, som medførte, at hendes méngrad og erhvervsevnetab var væsentligt højere end først antaget, således som dette fremgår af de seneste vurderinger fra Arbejdsskadestyrelsen samt besvarelsen fra Retslægerådet.

Hvis sagerne overfor forsikringsselskaberne anses for afsluttet, findes betingelserne for sagernes genoptagelse efter erstatningsansvarslovens § 11 at være opfyldt, idet der er indtrådt sådanne uforudsete ændringer i skadelidtes helbredstilstand, at hendes méngrad og erhvervsevnetab må antages at være væsentligt højere end først antaget, således som dette fremgår af Arbejdsskadestyrelsens seneste udtalelser tillige med Retslægerådets besvarelse. Det er ikke i den forbindelse nogen betingelse, at der er sket en forværring af skadelidtes tilstand, men alene at der er sket en ændring, jf. erstatningsansvarslovens § 11, hvilket er godtgjort. De varige

følger og det varige erhvervsevnetab viste sig først senere, da skadelidte blev udsat for belastninger, som fremkaldte den helbredsmæssige ændring. Det vil i relation til kravene i erstatningsansvarslovens § 11 om, at der skal være sket en uforudset ændring i skadelidtes tilstand anses for at være en uforudset ændring, at man kan have undervurderet følgerne af ulykken. Den omstændighed, at Retslægerådet og Arbejdsskadestyrelsen ikke finder, at der er sket en forværring af skadelidtes helbredstilstand ændrer ikke ved den kendsgerning, at der er sket en uforudset ændring i helbredstilstanden, som har bevirket, at méngraden og erhvervsevnetabet er markant større end oprindelig antaget af samtlige de i sagen involverede sagkyndige.

Kravene mod de sagsøgte forsikringsselskaber er ikke forældet, idet forældelsesfristen først løber fra det tidspunkt, hvor kravet om erstatning for varigt mén og varigt erhvervsevnetab kom til eksistens. For så vidt angår kravet om erstatning for tab af erhvervsevne skete dette tidligst den 24. april 2001, hvor sagsøgeren blev tilkendt ansættelse i et fleksjob, og hvor hun blev varigt uarbejdsdygtig. For så vidt angår erstatning for varigt mén regnes forældelsesfristen tidligst fra det tidspunkt, hvor der forelå dokumentation for arten og omfanget af det varige mén, hvilket var tilfældet ved Arbejdsskadestyrelsens ændrede udtalelser i maj 2009.

Hertil kommer, at forældelsesfristerne har været suspenderet, jf. 1908-lovens § 3, idet sagsøgeren har været i utilregnelig uvidenhed om sit krav indtil modtagelsen af Arbejdsskadestyrelsens reviderede udtalelser i maj 2009.

Med hensyn til den mere subsidiære påstand om, at de sagsøgte forsikringsselskaber dømmes in solidum findes det ikke rimeligt, at det skal påhvile skadelidte at godtgøre hvilke gener, der nærmere kan henføres til de enkelte ulykker. Der ses ikke at være hensyn til forsikringsselskaberne, der kan tale imod et sådant solidarisk ansvar, således at det efterfølgende må være overladt til selskaberne selv at afklare den indbyrdes fordeling af ansvaret.

Vedrørende selve erstatningsopgørelserne har sagsøgeren overfor Forsikring et krav på erstatning for varigt mén svarende til 15 % og krav på erstatning for tab af erhvervsevne svarende til 35 % som følge af ulykken

den 5. november 1994, jf. erstatningsansvarslovens §§ 4-5, således som dette alt følger af Arbejdsskadestyrelsens reviderede udtalelse af 11. maj 2009.

Overfor Forsikring har sagsøgeren under henvisning til Arbejdsskadestyrelsens reviderede udtalelse af 18. maj 2009 krav på erstatning for varigt mén svarende til 10 % og krav på erstatning for tab af erhvervsevne svarende til 25 % som følge af ulykken den 24. august 1996.

Der foreligger ikke det fornødne sikre grundlag for at tilsidesætte Arbejdsskadestyrelsens seneste vurderinger af 11. og 18. maj 2009. Det er dog sagsøgerens opfattelse, at disse vurderinger i begge sager fortsat er urealistisk lave, hvorfor det må forventes, at der under en ankesag vil blive fremsat krav om et større erstatningsbeløb.

Der består den fornødne årsagssammenhæng mellem ulykkerne den 5. november 1994 og den 24. august 1996 og sagsøgerens varige følger som vurderet af Arbejdsskadestyrelsen. Dette fremgår tillige af Retslægerådets besvarelse af spørgsmål 7, hvoraf fremgår, at der ikke findes andre konkrete årsager til sagsøgerens lidelser end de pågældende ulykker.

Forsikring A/S har til støtte for sin påstand om frifindelse gjort gældende, at sagsøgerens krav om yderligere erstatning efter færdselsuheldet den 5. november 1994 var forældet i medfør af 1908-loven på tidspunktet for sagens anlæg i december 2002, idet der var forløbet mere end 5 år fra såvel skadestidspunktet den 5. november 1994 som stationærtidspunktet den 1. april 1995 og tidspunktet for sagens endelige afslutning. Hvis tilstanden i forbindelse med skadelidtes anmodning om genoptagelse i 1997 var forværret, gøres det gældende, at et krav med relation hertil også er forældet.

Der er udbetalt erstatning til skadelidte i overensstemmelse med Arbejdsskadestyrelsens vejledende udtalelse af 2. december 1996, og erstatningssagen blev således primo 1997 afsluttet, jf. den dagældende formulering af erstatningsansvarslovens § 11. De undersøgelser og vurderinger, som forsikringsselskabet foretog i tiden efter sagens afslutning kan ikke tages som udtryk for andet end at selskabet ønskede at undersøge mulighederne for om genoptagelsesbetingelserne var opfyldt.

Der er ikke indtrådt nogen væsentlig og uforudset forværring af de gener, der måtte kunne henføres til uheldet den 5. november 1994. Det forhold, at Arbejdsskadestyrelsen i den oprindelige udtalelse muligt har undervurderet de helbredsmæssige følger, giver ikke grundlag for genoptagelse efter den dagældende erstatningsansvarslovs § 11, idet dette ikke grunder sig på en forværring af skadelidtes helbredstilstand. Det må i overensstemmelse med Retslægerådets besvarelse, herunder navnlig besvarelsen af spørgsmål E lægges til grund, at følger efter skader, som kan henføres til uheldet den 5. november 1994, ikke forværres med tiden.

Også efter Arbejdsskadestyrelsens reviderede udtalelse i maj 2009 vurderes tilstanden efter uheldet at have været stationær den 1. april 1995.

Vedrørende spørgsmålet om årsagssammenhæng har sagsøgeren ikke i fornødent omfang ført bevis for, at de gener, som ligger til grund for Arbejdsskadestyrelsens vejledende udtalelse, kan henføres til uheldet den 5. november 1994, hvortil bemærkes, at der som fastslået af Retslægerådet er væsentlige forskelle i de forskellige forløbsbeskrivelser og i angivelserne af varige følger, jf. herved Retslægerådets besvarelse af spørgsmål A.

Under alle omstændigheder skal en eventuel erhvervsevnetabserstaning opgøres efter den dagældende bestemmelse i erstatningsansvarslovens § 8, hvorved bemærkes, at sagsøgeren på tidspunktet for det første færdselsuheld ubestridt var under teoretisk uddannelse på en skole. Endvidere bestrides sagsøgerens erstatningskrav i det hele som udokumenteret.

Forsikring har gjort gældende, at sagsøgerens eventuelle krav er forældet, idet der er forløbet mere end 5 år fra uheldstidspunktet, subsidiært fra stationærtidspunktet og indtil sagens anlæg. Hertil kommer, at sagen utvivlsomt blev afsluttet overfor sagsøgeren i maj/juni 1999. Sagsøgeren har derfor under alle omstændigheder udvist retsfortabende passivitet.

Retslægerådet har i forbindelse med rådets besvarelse af spørgsmål E og spørgsmål 4 udtrykkeligt angivet, at der ikke efter den 5. december 1997 er sket nogen forværring af de af sagsøgerens gener, der eventuelt kan henføres

til færdselsuheldet den 24. august 1996.

Sagsøgeren har ikke løftet bevisbyrden for, at der i den mellemliggende periode er indtrådt en udtrykkelig eller stiltiende suspension af forældelsesfristen.

Sagsøgeren har i forlængelse heraf under alle omstændigheder ikke løftet bevisbyrden for, at der siden sagens afslutning i maj/juni 1999 er indtrådt en væsentlig, uforudset forværring af hendes helbredstilstand, som kan henføres til færdselsuheldet den 24. august 1996, hvorfor betingelserne for en genoptagelse af sagen efter den dagældende erstatningsansvarslovs § 11 ikke er opfyldt.

Endvidere har sagsøgeren ikke løftet sin bevisbyrde for, at der består den fornødne erstatningsbetingede årsagssammenhæng mellem de påberåbte lidelser og færdselsuheldet den 24. august 1996. Hertil kommer, at det fremgår af Retslægerådets udtalelse, at den fornødne erstatningsbetingede årsagssammenhæng ikke er til stede i relation til de påberåbte lidelser.

Der er ikke grundlag for at antage, at Retslægerådets vurdering er forkert eller hviler på et forkert grundlag, og der er således ikke det fornødne sikre grundlag for at tilsidesætte denne vurdering. Der kan til gengæld ikke lægges vægt på Arbejdsskadestyrelsens udtalelse om méngraden og erhvervsevnetabet, hvilken udtalelse ses at være i strid med Retslægerådets vurdering.

Under alle omstændigheder skal en eventuel erhvervsevnetabserstatning opgøres efter den dagældende erstatningsansvarslovs § 8.

Der er intet grundlag for sagsøgerens krav om, at de sagsøgte forsikringsselskaber skal være solidarisk erstatningsansvarlige for sagsøgerens samlede erstatningskrav efter de to færdselsulykker.

Hvis der måtte blive tilkendt sagsøgeren et erstatningsbeløb på baggrund af eventuelle forværringer i hendes helbredstilstand, skal der alene ske en forrentning heraf fra tidspunktet for den eventuelle forværrings indtræden.

Der er intet grundlag for at tilsidesætte den indgåede aftale om sagens afslutning, herunder hverken under henvisning til synspunkter om urigtige eller bristede forudsætninger eller under påberåbelse af aftalelovens § 36, således som dette er gjort gældende af sagsøgeren.

Endelig bestrides sagsøgerens erstatningsopgørelse i sin helhed som udokumenteret.

D har til støtte for sin påstand i adcitationssagen overfor Advokatfirmaet gjort gældende, at advokatfirmaet i forbindelse med behandlingen af sagsøgerens personskadesager har pådraget sig et professionsansvar ved ikke at have iagttaget, at der blev udtaget stævning mod de sagsøgte forsikringsselskaber inden udløbet af forældelsesfristen. Der er således forløbet mere end 5 år fra uheldstidspunkterne, subsidiært fra stationærtidspunkterne og indtil advokatfirmaet udtog stævning mod forsikringsselskaberne.

Endvidere har advokatfirmaet fejlagtigt afsluttet sagerne på et tidspunkt, hvor sagerne var utilstrækkeligt og mangelfuldt oplyst, herunder ikke mindst utilstrækkeligt lægeligt belyst, hvilket har påført sagsøgeren et retstab i det omfang, som hun ikke måtte få medhold i sit krav om en genoptagelse af sagerne.

Endelig har advokatkontorets sagsbehandling og rådgivning, herunder undladelse af fornøden rådgivning af sagsøgeren været ansvarspådragende, herunder særligt henset til at advokatkontoret ikke har rådgivet sagsøgeren om de særlig vanskelige genoptagelsesbetingelser i den dagældende erstatningslovs § 11.

Der er den fornødne årsagssammenhæng mellem advokatkontorets uagtsomme handlinger og undladelser i forbindelse med den ydede bistand i sagerne og det retstab, som sagsøgeren måtte have lidt, hvis forsikringsselskaberne måtte få medhold i, at kravene om yderligere erstatning for personskade er fortabt som følge af forældelse eller udvist passivitet eller fortabt af andre årsager.

Advokatfirmaet

har først og fremmest anført, at et eventuelt krav mod advokatfirmaet må forudsætte, at der ville have bestået et krav for skadelidte mod enten ' Forsikring A/S eller Forsikring og at der kunne være sket genoptagelse efter den dagældende erstatningsansvarslovs §11, men at denne adgang er fortabt som følge af forældelse eller passivitet.

Det bestrides, at der består noget krav mod advokatfirmaet.

Indgåelsen af den forligsmæssige aftale med skete som forklaret af advokat efter aftale og i overensstemmelse med skadelidte, og afslutningen af sagen overfor skete ligeledes efter aftale med hende. På et senere tidspunkt tilkendegav skadelidte overfor advokatfirmaet, at hun var af den opfattelse, at hendes helbredsmæssige situation havde forværret sig markant, og på denne baggrund forsøgte advokatkontoret at få sagen overfor genoptaget efter den dagældende erstatningsansvarslovs § 11. Der blev i den forbindelse indhentet en række yderligere speciallægeerklæringer, men efter det foreliggende var der ikke forhold, der kunne berettige til en genoptagelse af sagen.

Der er ikke grundlag for at antage, at sagerne har været utilstrækkeligt lægeligt oplyst i forbindelse med adciteredes sagsbehandling. Tværtimod har advokatfirmaet foranlediget indhentet flere speciallægeerklæringer og yderligere speciallægeerklæringer med henblik på at opnå en forhøjelse af de af Arbejdsskadestyrelsen anslåede procenter. Da man havde opnået et resultat, der ud fra de foreliggende oplysninger syntes tilfredsstillende, blev sagerne efter aftale med skadelidte afsluttet overfor forsikringsselskaberne.

Advokatfirmaet har ikke udvist fejl eller forsømmelser i forholdet til skadelidte. Det kan i den forbindelse ikke anses for ansvarspådragende for advokatfirmaet, at man efter indholdet af de indhentede speciallægeerklæringer havde anbefalet skadelidte at henholde sig til Arbejdsskadestyrelsens vejledende udtalelse.

Det bestrides, at skadelidte har lidt noget tab, ligesom dennes erstatningsopgørelse i det hele bestrides.

Rettens bemærkninger.Forsikring A/S.

Sagsøgeren kom til skade ved et færdselsuheld den 5. november 1994, og hendes tilstand må efter de foreliggende lægelige vurderinger, herunder senest Arbejdsskadestyrelsens udtalelse af 6. juli 2009 anses at have været stationær den 1. april 1995.

Sagsøgeren har allerede umiddelbart efter færdselsuheldet – og i hvert fald senest på stationærtidspunktet i april 1995 - været klar over, at hun havde et krav mod forsikringsselskabet. Den 5-årige forældelsesfrist efter forældelsesloven af 1908, jf. lovens § 1, stk. 1, nr. 5, skal derfor regnes fra dette tidspunkt.

Der findes ikke at foreligge forhold, der har kunnet begrunde en suspension af forældelsesfristen. Der er således ikke grundlag for at antage, at sagsøgeren har været i utilregnelig uvidenhed om sit krav. Der findes heller ikke på noget tidspunkt efter stationærtidspunktet at være indtrådt nogen væsentlig og uforudset forværring af sagsøgerens gener efter uheldet den 5. november 1994, hvorfor betingelserne for en genoptagelse i medfør af den dagældende erstatningsansvarslovs § 11 ikke har været opfyldt. Der lægges i denne forbindelse betydelig vægt på Retslægerådets udtalelse om, at følgerne efter skader som de foreliggende ikke forværres med tiden, men at det senere kan blive klarere, hvad følgerne var, jf. herved besvarelsen af spørgsmål E og spørgsmål 4. Den omstændighed, at man muligt kan have undervurderet følgerne af ulykken, findes ikke at udgøre nogen uforudset ændring endsige forværring af sagsøgerens helbredstilstand.

Sagen er anlagt den 4. december 2002 efter udløbet af forældelsesfristen. Allerede som følge heraf tages sagsøgtes påstand om frifindelse til følge.

Forsikring.

Sagsøgeren kom til skade ved færdselsuheldet den 24. august 1996, og hendes tilstand må med hensyn til følgerne efter dette uheld anses at have været stationær den 26. november 1996, således som dette fremgår af de foreliggende lægelige vurderinger, herunder senest Arbejdsskadestyrelsens udtalelse af 6. juli 2009.

På denne baggrund har sagsøgeren på stationærtidspunktet i november 1996 været klar over, at hun havde et krav mod forsikringsselskabet. Den 5-årige forældelsesfrist efter forældelsesloven af 1908, jf. lovens § 1, stk. 1, nr. 5, skal derfor regnes fra dette tidspunkt.

Med samme begrundelse som anført vedrørende kravet mod Forsikring A/S findes der ikke at foreligge forhold, der kan begrunde en suspension af forældelsesfristen, ligesom der ikke har været grundlag for en genoptagelse af sagen i medfør af den dagældende erstatningsansvarslovs § 11.

Sagsøgerens krav er derfor forældet på tidspunktet for sagsanlægget den 4. december 2002, og allerede som følge heraf tages sagsøgtes påstand om frifindelse til følge.

Advokatfirmaet

Efter indholdet og omfanget af den korrespondance, som advokat og andre sagsbehandlere på hans kontor har haft med henholdsvis Forsikring A/S og Forsikring vedrørende en opgørelse af sagsøgerens krav i anledning af de to færdselsuheld, og hvorunder der er blevet indhentet flere speciallægeerklæringer med henblik på at søge at opnå en forhøjelse af det erstatningsbeløb, der i første omgang var tilbudt af forsikringsselskaberne, findes der intet grundlag for at antage, at sagerne har været mangelfuldt eller utilstrækkeligt oplyst under advokatkontorets sagsbehandling.

På baggrund af de lægelige oplysninger, der forelå på tidspunktet for afslutningen af sagen overfor Forsikring, herunder ikke mindst henset til Arbejdsskadestyrelsens vejledende udtalelse, findes det adciterede

advokatkontor ikke at have handlet ansvarspådragende ved at afslutte sagen overfor [redacted] Forsikring [redacted], hvilket skete efter aftale med sagsøgeren.

Det lægges efter advokat [redacted] forklaring til grund, at D [redacted] er blevet rådgivet om den risiko, der ville være forbundet med at afslå tilbuddet fra [redacted] om erstatning, herunder at tilbuddet ville bortfalde ved en eventuel forelæggelse for Arbejdsskadestyrelsen. Det lægges videre til grund, at D [redacted] blev rådgivet om muligheden for enten at anlægge en retssag mod [redacted] eller at søge sagen genoptaget efter erstatningsansvarslovens § 11, og hvorunder det henset til hendes økonomiske forhold var en betingelse for et sagsanlæg, at der kunne meddeles fri proces.

Efter de lægelige oplysninger om D [redacted] helbredstilstand, der forelå på tidspunktet for udløbet af forældelsesfristen, har der som vurderet af advokat [redacted] ikke været noget grundlag for at anlægge en retssag mod [redacted] Forsikring. Hertil kommer, at der ikke i øvrigt har foreligget oplysninger eller omstændigheder, som har kunne sandsynliggøre, at D [redacted] følger efter færdselsuheldene har været alvorligere end hvad der fremgik af de på dette tidspunkt foreliggende lægelige oplysninger. Allerede som følge heraf findes advokat [redacted] eller andre sagsbehandlere i advokatfirmaet ikke at have handlet ansvarspådragende overfor D [redacted] ved at have undladt at udtage stævning mod forsikringsselskaberne inden udløbet af forældelsesfristen.

Efter sagernes udfald skal statskassen på vegne D [redacted] [redacted] der er meddelt fri proces uden retshjælpsdækning, betale sagsomkostninger til de sagsøgte og adciterede, jf. retsplejelovens § 312, stk. 1. Det er i den forbindelse ikke tillagt betydning, at der ikke ses at være overensstemmelse mellem sagsøgerens endelige påstande under sagen og den meddelte fri proces til at anlægge anerkendelsessøgsmål, når henses til formuleringen af den meddelte fri proces. Endvidere er det efter omstændighederne ikke i omkostningsmæssig henseende tillagt nogen selvstændig betydning, at der ikke ses at være meddelt sagsøgeren fri proces til at nedlægge en påstand overfor de sagsøgte forsikringsselskaber om solidarisk hæftelse, jf. sagsøgerens mere subsidiære påstand.

Statskassen skal på denne baggrund betale sagsomkostninger til
 Forsikring med 100.000 kr. Beløbet, der er inklusiv moms, er til dækning af
 sagsøgtens udgifter til advokatbistand. Beløbet er fastsat under særlig
 hensyntagen til sagens omfang, herunder omfanget af sagens forberedelse
 siden sagsanlæg i 2002.

Med samme begrundelse skal statskassen betale sagens omkostninger til
 Forsikring A/S med 100.000 kr. Beløbet, der er inklusiv moms,
 er til dækning af sagsøgtens udgifter til advokatbistand.

Endelig skal statskassen med samme begrundelse betale sagsomkostninger
 til Advokatfirmaet
 med 80.000 kr.
 Beløbet, der er eksklusiv moms, er til dækning af advokatens udgifter til
 advokatbistand.

Thi kendes for ret:

Forsikring A/S frifindes.

Forsikring frifindes.

Advokatfirmaet
 frifindes.

Statskassen skal betale sagsomkostninger med 100.000 kr. til
 Forsikring A/S, med 100.000 kr. til Forsikring og med
 80.000 kr. til Advokatfirmaet ;

Niels Toft-Vandborg

Udskriftens rigtighed bekræftes.
RET TEN I AALBORG, den 16. juli 2010.

Niels Toft-Vandborg